

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თფილისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ.; თფილისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან., თითო ნომერი — სამი შაური.
ხელის მოწერა მიიღება: თფილისში — «წერაკითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» კანცელარიაში და «კვბლის» რედაქციაში, თეატრის ქ., № 12. ტელეფონი № 734.
ფოსტის ადრესი: Тифлисъ, редакция „КВА.ЛИ“.

შინაარსი: ბანკების კრახები, ფ. მანარაძისა. — სხვა-და-სხვა ამბები. — კორესპონდენციები. — რუსეთის ცხოვრება. — საზღვარ-გარეთ. — შინდორში, მოთხ. გორკისა, თარგ. ვ. გიუნაშვილისა. — ქართული ენის შედარებითი ლექსიკონი, პ. ჭარაიასი. — პატარა ყარამანიანი, ი. ველოშვილისა. — როგორც ჰქუხს, ისე არა წვიმს (დასას.), Idem-ისა. — ფარმაცევტთა კრების გამო, Ignotus-ისა. — წერილი რედაქციის მიმართ. — განცხადებანი.

„კვბლის“ რედაქცია გადავიდა თეატრის ქუჩაზე, არტახოვის შენობაში № 12, კადეტთა კორპუსის კვერდით.

მღვდელი ლუკა მათეს ძე, ქრისტიან დავეითის ასული, ნატალია, ელენე, სერგი, არკადი და ლუკა ბაბტაძეები თხოვენ ნათესავთა, მეგობართა და ნაცნობთა განსვენებულის
ილია ლუკას ძის განსვენებას (ხონელი)
დაესწრონ შაბათს, 11 ივლისს, 10 საათზე, ხონის წმ. გიორგის ტაძარში წლის წირვისა და პანაშვიდს განსვენებულის სულის მოსახსენებლათ.

ბანკების კრახები.

ამა წლის მაისის თვეში ტელეგრაფებმა ამცნეს მკითხველ საზოგადოებას ა. კ. ალჩევსკის დაღუპვა ვარშავის რკინის გზაზე. უმრავლესობისთვის ეს გვარი სრულიად უცნობი იყო და არაფერს არ ნიშნავდა, მაგრამ ზოგიერთ წრეებში ამ ამბავს შეტყობისთანავე დიდი შიში და ძრწოლა ჩამოვარდა. თქვენ უეჭველათ იკითხავთ: ვინ იყო ეს ალჩევსკი და რათ დაბადა მისმა სიკვდილმა შიში და ძრწოლა ზოგიერთ წრეებში? პირველ საკითხზე საკმარისია ასეთი პასუხი მიცეთ: ალჩევსკი იყო დამფუძნებელი ხარკოვის ორი ბანკის: სავაჭროსი და საადგილ-მამულო-სი, დონეცკო-იურიევის მეტალურგიურ საზოგადოების, ალექსეევსკის სამთო-სამრეწველო საზოგადოების და რამდენიმე კიდევ სხვა საზოგადოებათა. თავის თავთ იგულისხმება, რომ კაცი, რომელმაც დააარსა ამოდენა საზოგადოებები და უკანასკნელ წუთამდის ითვლებოდა ყველა იმათი „სულისჩამდგმელათ“, უსათუოთ ცნობილი უნდა ყოფილიყო რუსეთის სააღმშენებლო და სამრეწველო წრეებში. მაგრამ რისთვის შეაშფოთა ამ კაცის სიკვდილმა ეს წრეები, რისთვის დაბადა მათში შიში და ძრწოლა, — ეს განმარტებას თხოულობს.

საქმე იმაშია, რომ ჯერ კიდევ ალჩევსკის სიცოცხლეშივე ყველა იმათთვის, ვინც ამ ვაჟბატონის მოქმედებას ცოტა ახლო უყურებდა, აშკარა იყო, თუ ეს შესანიშნავი მოხერხებული კაცი, ანუ, როგორც რუსები იტყვიან, „დელეცი“, როგორი სიყალბით ატრიალებდა იმოდენა საქმეებს, როგორ ფარავდა საზოგადოებისაგან იმათ შინაურ მდგომარეობას და ვითარებას. თქმა არ უნდა, რომ მთელი ეს სისტემა, დაფუძნებული სიყალბეზე და საზოგადოების მოტყუილებაზე, ალჩევსკის სიკვდილისთანავე უნდა აუცილებლათ შინიდან კარში გამოტანილიყო, გამოაშკარავებულიყო. ეს კი მოასწავებდა იმ დაწესებულებათა თავდაყირა დაცემას, რომლებიც რამდენიმე წუთის წინეთ საზოგადოებას შეურყევლათ მიაჩნდა. შეიძლება ვინმემ იფიქროს, ალჩევსკი რომ ასე უცბათ არ მომკვდარიყო, ეს ასე არ მოხდებოდაო. ამაზე ჩვენ ვუბასუხებთ, რომ ყოველივე ეს, ადრე იქნებოდა თუ გვიან, უსათუოთ უნდა გამოაშკარავებულიყო; ალჩევსკის სიკვდილმა ეს მხოლოდ დააჩქარა, — მეტი არაფერი. ამას ჩვენ უფრო ცხადათ ქვევით დავინახავთ; აქ კი ცოტაოდენი შეფიქრდეთ ამ შესანიშნავი „დელეცის“ მოქმედების დახასიათებაზე.

როგორც ზევით ვთქვით, გაისმა თუ არა ხმა ალჩევსკი მოკვდაო, იმ წამსვე შემფოთდნ მის ახლო მდგომარეობაში სააღმშენებლო და სამრეწველო წრეები. ამ შფოთმა გამოიწვია ხარკოვის საადგილ-მამულო ბანკის რევიზია, გაჩხრეკა, რამაც გამოაშკარავა სიკატრე როგორც ხსენებული ბანკის, ისე ხარკოვის მეორე ბანკის, ე. ი. სავაჭროსი. აი რა გამოაშკარავა ხსენებულმა რევიზიამ: 1) ხარკოვის საადგილ-მამულო ბანკი არსებობს აგერ 30 წელიწადია, და ამ ხნის განმავლობაში ერთხელაც არ შეუდგენიათ ნამდვილი ბალანსი; ბანკის ყველა ბალანსებს, გარდა უკანასკნელისა, რომელიც რევიზორმა შეა-

დგინა 1901 წ. 23 მაისს, ადგენდენ იმიტომ, რომ თვალი აეხვიათ როგორც საზოგადოებისათვის, ისე ფინანსთა სამინისტროსათვის. 2) ბანკის ფულები არა თუ თავისუფალი, არამედ ისიც კი, რაც სავალო ვალდებულებათა გადახდისთვის იყო საჭირო, მოთავსებულია ხარკოვის სავაჭრო ბანკში, რომელიც ახლა უკვე გაკოტრებულია. ეს უდრის 5.403,550 მან. 3) სათადარიგო თანხის სარგებლიანი ქალაქები 2.727,325 მანეთის დაგირავებული იყო სხვა-და-სხვა საკრედიტო დაწესებულებაში და კერძო კაპიტალისტებთან. 4) საგირაო ფურცლების 6.763,500 მანეთიდან, რომლებიც წარმოუდგენიათ მსესხებელთ შარშან და წელს ვადის შესრულებამდე გასაბათილებლათ, 5 მილიონზე მეტი დაგირავებულია, მაშინ, როცა ბანკის წესდებით ეს ფურცლები სრულიად უნდა გაეუქმებინათ; სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დაუგირავებიათ ხუთ მილიონათ ის ქაღალდები, რომლებიც ორ გროშათაგან ზღაპრად! 5) ოპერაციების გამო ბანკს მოსვლია ზარალი 1.785,475 მანეთის, გარდა იმისა, რაც დაეკარგა ხარკოვის სავაჭრო ბანკში. ყოველსავე ამას საკმარისია მიუხედავად რევიზორის შემდეგი სიტყვები: „ანგარიშის წარმოება გარეგანი მხრით დასაწუნი არ არის, მაგრამ ტენიკურის მხრით უნდა შევნიშნოთ, რომ აქ ჩვენ აშკარათ ვხედავთ გარეშე ზეგავლენას, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ ბალანსში არ უნდა იყოს ნაჩვენები ბანკის ანგარიშების ნამდვილი მდგომარეობა“.

ამნაირათ, ხარკოვის საადგილ-მამულო ბანკის ანგარიშები რევიზორის მიერ შედგენილი ბალანსით გამოიხატება: ბანკს აქვს ვალდებულება 18.431,000 მან., ამის დასაკმაყოფილებლათ კი მას აქვს მხოლოდ 10.914,000 მან., აკლია მაშასადამე 7.516,000 მან. ახლა ჩვენ უნდა ვიკითხოთ: რით დაიმსახურა საადგილ-მამულო ბანკის ასეთი ნდობა სავაჭრო ბანკმა, რომლის ძირის თანხა მილიონს ძლივს აღემატებოდა? რით აიხსნება ის, რომ საადგილ-მამულო ბანკი, როცა მას თითონ არ ჰქონდა ფული, როცა ის თავისთვის სესხულობდა ფულებს, შესაძლებლათ ხელადა 5 მილიონის სავაჭრო ბანკში გაჩერებას, და ამასთანავე უფრო მცირე სარგებლით, ვინემ თითონ იხდიდა? ეს საკვირველება სულ უბრალოდ აიხსნება. უკანასკნელ ხანებში იმ სამრეწველო საქმეებს, რომლებიც დაარსდნენ ალჩევსკის მეთაურობით, კრიზისი დაუდგათ. საქმის გამოსაბრუნებლათ საჭირო იყო ფულები. სახელმწიფო ბანკში არ ჰქონდათ ფულების შოვნის იმედი; ასევე სხვა ბანკებშიაც. იყო მხოლოდ ერთი ბანკი, სახელათ ხარკოვის სავაჭრო ბანკი, რომელიც დიდი სიმოვნებით გამოიღებდა ფულებს ამ საქმეებისთვის. აქ იყო მხოლოდ ერთი გასაჭირი: სავაჭრო ბანკს ფულები არა ჰქონდა. მაგრამ ამ გასაჭირის თავიდან აცილება ადვილი შეიქმნა. ხარკოვში სავაჭრო ბანკის გვერდით არსებობდა მეორე ბანკი, საადგილ-მამულო, რომლის თავმჯდომარე ალჩევსკი იყო, და რომელმაც გადაიტანა მიმდინარე და სხვა ანგარიშებით სავაჭრო ბანკში 5,103,000 მან., არც მეტი და არც ნაკლები. სავაჭრო ბანკი აღწევს ამ ფულებს სესხათ დონეცკო-იურიევის და სხვა საზოგადოებათ; გირაოთ იღებს იმათ ქალაქებს, ე. ი. იმ საზოგადოებათა, რომლებიც შეკავშირებული იყვნენ ალჩევსკის კომერციულ მოქმედებასთან და არც კი თხოულობს მომატებას, როცა ამ ქალაქების ფასი ბირჟაზე ეცემა.

ყოველივე ეს განმარტებას აღარ თხოულობს: აქ აშკარათ ვხედავთ იმ საშიშარ თამაშს, რომელიც გაიწყო წყიან ალჩევსკის და მის თანამშრომელთ, და რომელიც ასე სამწუხაროთ დაბოლოვდა. მაგრამ ჩვენ ვიცით, რომ ალჩევსკის ებოძა სრულებით განსაკუთრებითი მოვლენა არ არის თანამედროვე ცხოვრებაში. სააღმშენებლო და სამრეწველო დაწესებულებათა საოცარი სიჩქარით გაზდა და ისეთივე სიჩქარით სიკვდილი, ბანკების ოპერაციების გაფართოვება და იმათი დაღუპვა, გაკოტრება, — ეს თანამედროვე ცხოვრების გადაუვალ კანონს შეადგენს. ასეთი ჩაქრობისა და გაკოტრებისაგან არ არის უზრუნველ-ყოფილი არც ერთი თანამედროვე სააღმშენებლო-სამრეწველო თუ საკრედიტო დაწესებულება; ადრე იქნება თუ გვიან, ყველა იმათგანს მოვლის ასეთი ბოლო. მაგალითისთვის შორს წასვლა არ გვინდა. ამ რამდენიმე კვირის წინეთ გერმანიაში გაკოტრდა სხვათა შორის ერთი ისეთი უდიდესი და უზუცესი საკრედიტო დაწესებულება, როგორც იყო ლეიპციგის ბანკი. ყურადღების ღირსია აქ სხვათა შორის ის, რომ ერთი ბანკის ან სამრეწველო დაწესებულების სიკვდილი ანუ გაკოტრება იწვევს რამდენიმე ასეთ დაწესებულებათა გაკოტრებას ანუ სიკვდილს. ჯერ დაახლოვებითაც არ არის ცნობაში მოყვანილი, თუ სადამდის მიწვდა ხარკოველ ბანკების გაკოტრება. ვიცით მხოლოდ, რომ 21 ივნისს შესწავიჭა ფულების დაბრუნება ეკატერინოსლავის კომერციულმა ბანკმა, რადგანაც შემინებულმა საზოგადოებამ იმოღვნა ფულების წალება მოინდომა უკან, რომ ბანკის საშუალება ვეღარ აუვიდა. გარდა ამისა ხარკოვის მეორე საურთიერთო ნდობის და სხვა-და-სხვა სააქციონერო საზოგადოებათა საქმეების გამოსაბრუნებლათ საჭიროა 15 მილიონი მანეთი. დანარჩენი ჩვენ ჯერ კიდევ არ ვიცით; მაგრამ ჩვენთვის ამის ცოდნა ისე საჭირო არ არის, როგორც იმ საერთო მიზეზების ცოდნა და გათვალწინება, რომლებიც თანამედროვე წარმოებასა და საზოგადოებაში დრო-გამოშვებით იწვევენ არეულობას, შიშს და საერთო მოუსვენრობას. ეჭვი არ არის, რომ ბანკების გაკოტრებას, ანუ ეგრეთ წოდებულ კრახებს, მჭიდრო კავშირი აქვს სააღმშენებლო და სამრეწველო კრიზისებთან. მარტო ის გარემოება, რომ სამხრეთ რუსეთის სამთო მრეწველობაში ამ უკანასკნელ წლებში მძვინვარებს კრიზისი, ე. ი. წარმოება უმოძრაოთ არის, საკმარისათ ხსნის ამ კავშირს. სხვა-და-სხვა შეღავათით და შემწეობით არსდება რომელიმე ნივთის ანუ საგნის წარმოება. წარმოვიდგინოთ, რომ ამ ქარხანაში დამზადებული ნივთი ღირსებით დაბლა დგას საზღვარგარეთიდან მოტანილზე, ან უფრო ძვირია, ან ერთ და იმავე დროს დაბალიც არის და ძვირიც. ასეთი საქონელი დიდ ბაზარს ვერ მოიპოვებს, მრავალი საქონელი ფუქდება, წარმოება ფერხდება და თანდათან ჩერდება. რომ წარმოება სრულებით არ შეწყდეს, ამისთვის საჭიროა ფული. ეს უკანასკნელი დაფანტულია საზოგადოებაში. სხვა-და-სხვა გვარი სარგებლიანი ქალაქების გამოცემით მცხოვრებთა ფული გადადის სააქციონერო ამხანაგობათა ან საზოგადოებათა განკარგულებაში. ამას ხელს უწყობს ერთი მხრით ბირჟა და მეორე მხრით ბანკები. ბირჟაზე ასაღებენ დიდ ფასებში ისეთ ქალაქებს, რომლებსაც ფასი სრულებით აღარ აქვთ. მოხდება აგრეთვე ისიც, რომ ქალაქი, რომელიც

დღეს ას თუმნათ ღირს, თქვენ ათ თუმნათ ჩაიგდოთ ხელში. ამ განსხვავებაზე და მოკიდებული ბირჟაზე მოთამაშის ბედ-იღბალი: მას შეუძლია ერთი საათის განმავლობაში მოიგოს აურაცხელი ქონება, და პირიქით: იმავე ხნის განმავლობაში შესაძლებელია დაკარგოს მთელი თავისი საცხოვრებელი. ახლა ვნახოთ, თუ რა როლს თამაშობენ ბანკები.

მოგესსენებათ, რომ ამ ჩვენ ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში «ფულს აკეთებინებენ ფულს». ეს ხდება ამნაირათ. რასაკვირველია, ჩვენ ვიცით, რომ არც ფული და არც მისი სარგებელი ზეციდან არ ცვივა ამ ჩვენ დედამიწაზე. თუ შენ გსურს, რომ შენმა ფულმა რაიმე სარგებელი მოგიტანოს, შენ იგი უნდა დააბანდო რაიმე საქმეში, ე. ი. უნდა დაიწყო რაიმე საქმის წარმოება, რაც საკმარისათ დიდ კაპიტალს და დიდ ვენერგიას თხოულობს. ამ უმრავლესობისთვის ბევრათ უფრო ხელსაყრელია უტანჯველათ სარგებლის მიღება. ამას შვრება ბანკი. იგი სხვა-და-სხვა პირებისაგან იღებს ფულებს 5, 6 და 7% აქედან ხდება დიდი თანხა, რომელსაც ბანკები სესხათ აძლევენ სხვა-და-სხვა აქტიონერულ ამხანაგობათ მომეტებული სარგებლით. გაცემული სესხის გირაოთ ბანკები ლეზულობენ სააქტიონერო ამხანაგობათა სარგებლიან ქალაქებს. ერთბაშათ მოხდება ხოლმე, რომ კრიზისის გამო ეს ქალაქები გროშათაც აღარ ღირს. ისინი, ვისაც ბანკში ფულები აქვს შეტანილი, ამას როდი უყურებენ: ისინი განაგრძობენ თავისი სარგებლის მიღებას. მაგრამ ამ დროს საკმარისია ცოტაოდენი ექვი, რომ მდგომარეობა უცებ შეიცვალოს. მაშინ ბანკს მოაწყდება ყოველი მხრიდან ვისაც კი მასში ფული შეუტანია სარგებელზე; ყველანი გატანას თხოულობს. ბანკი, რა თქმა უნდა, ვერ დააკმაყოფილებს ამოდენა მოთხოვნისა და აჩერებს მიცემას, — იგი გაკოტრებულათ აღიარებს თავის თავს. ახლა უნდა უყუროთ თქვენ, თუ რას ჩადის საზოგადოება: წყველა-კრულვა, დრტინვა, სასოწარკვეთილება, არა იშვიათია თავის მოკვლაც.

ზევით ჩვენ დავასახელებთ გარეგანი მიზეზები ბანკების გაკოტრებისა. შინაური, უფრო ღრმა მიზეზი ამ მოვლენისა ძვეს იმ წინააღმდეგობაში, რომელიც არსებობს გასაწყველ და სასმარ ღირებულებას შორის. თანდათან და შეუჩერებელი განვითარება ამ წინააღმდეგობისა ახდენს იმას, რომ სახმარი ღირებულება და საცვლელი თანდათან შორდება ერთი მეორეს. გაცვლა-გამოცვლის პირველ საფეხურზე ერთი და იგივე საგანი ერთ და იმავე დროს საცვლელ ღირებულების როლსაც თამაშობს და სახმარებლისაც. შემდეგ საფეხურზე საცვლელი ღირებულების როლს ერთი რომელიმე საგანი თამაშობს, და იმავე დროს სახმარებელიც არის. შემდეგში საცვლელი ღირებულება მხოლოდ საქონლის გაცვლა-გამოცვლის იარაღათ ხდება, სახმარებელი ღირებულების თვისებას საშუალოთ კარგავს; იგი თანდათან ხდება მხოლოდ ღირებულების ნაშნათ. ეს გზა ასეთია: სახმარი ღირებულება, ლითონის ფული, სახელმწიფო სარგებლიანი და სხვა ფასიანი ქალაქები. თანამედროვე ბანკები ატრიალებენ მხოლოდ ღირებულების „ნიშნებს“, თვით ღირებულებებთან კი, ე. ი. ნივთებთან, იმათ საქმე თითქმის სულ აღარ აქვთ. მართალია, ამ საშუალებით გაადვილებულია საქონლის გაცვლა-გამოცვლა, მისი მოძრაობა და ტრია

ლი, მაგრამ მეორე მხრით ეს უწყობს ხელს ისეთ მდგომარეობის შექმნას, რომელიც სინამდვილესთან ძლიერ შორს არის და რომელსაც ხარკოველ ბანკების ბოლო აქვს. ეს არის ბუნებრივი პროცესი თანამედროვე წარმოებისა, რომელსაც საფუძვლათ უდევს ერთი მხრით საქონლის წარმოება და მეორე მხრით დაქირავებული შრომა. შედეგებს ბოლო მოვლება მხოლოდ მაშინ, როცა საძირკველი სრულიად აღმოიფხვრება.

ფ. მახარაძე.

სხვა-და-სხვა ამბები.

როგორც დეპეშები გვატყობინებენ, რუსეთის გამოჩენილი მწერალი ლევ ტოლსტოი ავით გამხდარა. ექიმების სიტყვით, ტოლსტოის მდგომარეობა საშიში არაა.

წარსულ კვირას ბ-ნ ზდანოვიჩის მეთაურობით თფილისში ჩამოვიდნენ იმერეთის თავად-აზნაურთა დელეგატები. მოხდა შეერთებული სხდომა იმერეთის და ქართლ-კახეთის თავად-აზნაურთა წარმომადგენლებისა. გაიმართა დიდი კამათი იმის შესახებ, თუ როგორ იქმნას გამართული სადღესასწაულო სადილ-ნადიმი. მრავალი სიტყვა წარმოითქვა ამ საყურადღებო საგნის შესახებ, მაგრამ ვერ შეთანხმდნენ ვერც ორატორები და ვერც ამერ-იმერეთის თავად-აზნაურთა წარმომადგენელი ნადიმის შესახებ. ამიტომ არჩეულ იქმნა განსაკუთრებული კომისია იმის გამოსაკვლევათ, თუ როგორ იქმნას გამართული ეს სადღესასწაულო ნადიმი. კომისია ბევრის თათბირის შემდეგ დაადგა შემდეგ დასკვნას, სახელდობრ: 25 სექტემბრიდან 28-მდე გაიმართოს ორი სადილი, ერთი საუზმე, ბალი, ფეიერვერკი და გაჩირაღდნეს ქალაქის ის ნაწილები, სადაც ეს სადილ-საუზმეები იქნება გამართული.

იმ კომისიამ, რომელსაც მინდობილი ჰქონდა ბექდეთი საქმის მოღვაწეთა საურთიერთო დამხმარებელი საზოგადოების წესდების შემუშავება, უკვე დაამთავრა თავისი შრომა. ამ საზოგადოებას დაერქმევა: „ბუჯჯოთი საქმის მუშაკთა საურთიერთო დამხმარებელი საზოგადოება კაკასიაში“ (Общество взаимопомощи тружениковъ печатнаго дѣла на Кавказѣ). საზოგადოების წევრები იქნებიან: მწერლები, ლიტერატორები, ჟურნალისტები, ასოთამწყობნი, მეტრანაჟები, მაშინისტები, მესტამბენი და ლიტოგრაფები, განურჩევლათ სქესისა და წლოვანებისა. შემუშავებული პროექტი ამ ცოტა ხანში ხელნაწერათ ვაგზავნება ყველა ადგილობრივ რედაქციებს და მესტამბეთ ვასაცნობათ და თავიანთ შენიშვნების გასაკეთებლათ. შემდეგ მოხდება საზოგადო კრება, რომელზედაც დაბოლოვებით მიღებულ უნდა იქმნას ახალი საზოგადოების წესდების პროექტი მთავრობასთან წარსადგენათ. დასასრულ უნდა მოვიხსენიოთ, რომ კომისიამ ხსენებული პროექტის შემუშავებას მოანდომა სამი სხდომა. სხდომები ხდებოდნენ ბ. ვ. დ. ყორღანოვის თავმჯდომარეობით „Кавк. Вѣст.“-ის რედაქციაში.

სამრევლო სკოლებში, რომლებიც ქალაქებშია და არსებული, სწავლა პირველ წლიდანვე დაიწყება რუსულ ენაზე. სოფლის სკოლებში, სადა მხოლოდ ქართველები სწავლობენ, პირველ სამ წელიწადს საგნებს ქართულათ ასწავლიან; იმ სკოლებში, სადაც ქართველებთან სხვა

ტომის შვილებიც (ოსები, ბერძნები, რუსები და სხვ.) სწავლობენ, სწავლა პირველ წლიდანვე რუსულ ენაზე დაიწყება. ეს წესები შემოღებულ იქნა საეპარქიო მე-თვალყურის ვოსტორგოვის მეცადინეობით.

თფილისის ხელოსანთა მოურავმა შეატყობინა ქალაქის თავს, რომ დალაქებმა და პარიკმახერებმა უარი თქვეს მათ სახელოსნოებში მომუშავეთათვის სამუშაო დროს შემცირებაზე.

თფილისის სახელოსნო სასწავლებელში ამ ეამათ 40 თავისუფალი ადგილია ახალ მოწაფეთა მისაღებათ.

შავი-ქვის მწარმოებელ ბ-ნ გაჩეილაძეს წინადადება შეუტანია შავი-ქვის მწარმოებელთა საბჭოში, რომ გადაიღვას 2.000 მან. ქიათურაში მუშათათვის იაფ ფასიან სასადილოს დასაარსებლათ.

ქიათურის შავი ქვის მწარმოებელნი შეკვირან პირობით ბერლინელ კაპიტალისტების წარმომადგენელს დ. ნ. ბაქრაძეს. ამ პირობის სისრულეში მოსაყვანათ აურჩევიათ კომისია.

ბაქოდან იწერებინან, რომ ქარხნებში სამუშაო ფასის დაკლებამ და სამუშაოს უქონლობის გამო ანტიპიგიენურმა ცხოვრებამ მუშებ შორის გამოიწვია სხვადასხვა ავადმყოფობა. ბევრი მათგანი ესალმება წუთისოფელს.

წარსულ ხუთშაბათს ახალციხეში საშინელი ქარიშხლის შემდეგ მოსულა ძლიერი სეტყვა, რომელსაც 35 წამის განმავლობაში ძალათ გაუნადგურებია ქირჩახული. მცხოვრებლების მწუხარება აღწერელია.

5 ივლისს ქართული თეატრის ფოიეში მოხდა ქართულ დრამატულ საზოგადოების საგანგებო კრების გაგრძელება. სხდომა დაიწყო საღამოს 8¹/₂ საათზე ბ. ანტ. ფურცელაძის თავმჯდომარეობით. კრება შეუდგა წინანდელ კრებაზე წარმოდგენილი რვა თვის ანგარიშის განხილვას. სწორეთ საკვირველია ამ ანგარიშის ამბავი. წინანდელ კრებაზე იგი არ დამტკიცეს ვითომ იმიტომ, რომ დაბეჭდილი არ იყო, მეორე კრებას წარმოუდგინეს დაბეჭდილი, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ მარტო დაუბეჭდაობაში როდი ყოფილა საქმე. რამდენათაც გამოიკვია კრებაზე, ანგარიში სისწორით და სავსებით არ არის შედგენილი. გარდა ამისა, რადგანაც წინანდელ კრებაზე არჩეულ იქნა ახალი გამგეობა, რომელმაც უკვე ჩაიბარა საქმეები, და ანგარიში კი ძველი გამგეობისაგან იყო შედგენილი, ამიტომ აღარ იცოდნენ, ვისთვის მოეთხოვათ საქირო განმარტება ან პასუხი. ერთი სიტყვით, როგორც გამგეობა ისე საზოგადოება ჩაეარდა უხერხულ მდგომარეობაში. ეს წარმოდგა იქიდან, რომ ძველი გამგეობა თავიდანვე შექცდარ გზაზე დამდგარა ანგარიშის შედგენის საქმეში. საზოგადოების წესდების ძალით ანგარიშის განხილვა უნდა მოხდეს სექტემბერში, ჩვეულებრივ კრებაზე. გამგეობამ ანგარიში (8 თვის) წარუდგინა არა ჩვეულებრივ კრებას. ასეთ საქციელს გამგეობა ამართლებდა იმ მოსაზრებით, რომ სექტემბერში ძნელია ახალი გამგეობის არჩევა და ანგარიშის განხილვა. ჩვენ ამის წინააღმდეგ არაფერი არა გვაქვს, მაგრამ ეს უფრო ადრე უნდა ეფიქრა გამგეობას, ერთი

წლით ადრე მაინც, ან არა და მოცდალათ ბარემ სექტემბერში ბრამდის, და მაშინ მოცხსენებია საზოგადო კრებისთვის რომ შემდეგი ჩვეულებრივი კრება სეზონის დასრულების დროს უნდა მოხდეს. ეს კი გაგეობას არ უცენია საკიროთ. ბოლოს, როგორც იქნა, ანგარიში დამტკიცდა წინააღმდეგ 9 ხმისა 9 ხმით, რომელსაც მიემხრო თავმჯდომარე. შემდეგ კრებამ აირჩია გამგეობის ორი კანდიდატი: ბბ. კლდიაშვილი და ალლაძე. სარევიზიო კომისია არ იქნა არჩეული, რადგანაც კრებაზე დაშწრე წვერთა რიცხვი 25 ნაკლები იყო. კრება დაიხურა ღამის 12 საათზე.

25 ივნისს დ. ონში (რატ. მარტა) თფილისის სამოსამართლო პალატამ განისილა საქმე ლენხუძის, რატის და ოზურგეთის მარტების უფროსათ ნამყოფის კონსტანტინე ზოსიმეს მის აღშობაისი. საქმის გარჩევის დროს დამტკიცდა შემდეგი: 1893 წელს, ბრალდებულ აღშობაის მიუთვისებას სახანინო ფული 1100 მან., რომელიც მის ამაშენის გზის გასაკეთებლათ უნდა მოქმედარ და შეუდგენარ ყალბი ანგარიში; მუწისის გზის შესაკეთებლათ დანიშნული ფულებიდან მიუთვისება და გაუფლანგავს 135 მან. 46 კაპ. და თავის გასამართლებლათ შეუდგენარ ყალბი ხელწერილი, რომელზედაც ხელი უწერარ ბრალდებულის ძმის კვასტა აღშობაისი; 1893 წელს, ამავე ბრალდებულს მიუთვისება და გაუფლანგავს ობბელის ხიდის შესაკეთებლათ ხანინის მიერ გადაწყვეტილი 400 მანეთიდან 200 მან.; 1889—1892 წლებში ბრალდებულ აღშობაის მიუთვისება და გაუფლანგავს 720 მანეთი, რომელიც ცაცრის და ბუგოის საპატომროთ ყანაულების ჟამაგინს შეადგენდა; 1891 წელს ამავე აღშობაის მიუთვისება და გაუფლანგავს 419 მან. 33 კაპ.; რომელიც ქუთაისის საგუბერნიო სამმართველს გაუგზავნარ ცაცრის საპატომროს დარავის ჟამაგინათ. დასასრულ აღშობაის ბრალდება 334 მანეთის მიუთვისება და გაუფლანგვა; ეს ფულები შემოსულარ 1889—90 წლებში სსკა-და-სსკა პირებისგან დ. ცაცრის სასარგებლოთ. ყველას ეს ბოროტ-მოქმედებანი ჩაუდენარ ბ. აღშობაის მსოფლოთ ლენხუძის მარტის უფროსათ ყოფნის დროს, ხოლო რა ჩაუდენარ მის რატის და ოზურგეთის მარტების უფროსათ ყოფნის დროს; ამაზე, სამწუხაროთ, არაფერს ამბობს საბრალდებულ ოქმი.— ამ საქმის გარჩევის დროს, საყურადღებო იყო აღშობაის კეჟილის, ბ. ფალავას სიტყვა. ბრალდებული აღშობაი — თქვა მან — 40 წლის განმავლობაში უმწიკვლოთ მსახურებდარ (!) და ყოველივე ეს, რაც სასამართლოს წინაშე გამოიჩეკვა, სულ ოქრომკვლეიშვილის ბეზლობა იყო, და მეტი არაფერი. თვით ბრალდებულმაც განაცხადა, რომ მე 40 წ. განმავლობაში შეუბღალავარ (!) კემსახურებოდი ხელმწიფე იმპერატორს, და ამისთვის გამამართლეთო. სამოსამართლო პალატამ მიუსჯარ სამი მარტის უფროსათ ნამყოფს კ. ზ. აღშობაის, ყოველივე განსაკუთრებული პირადათ თუ წოდებით მინიჭებული უფლება-უპირატეობის ჩამოართმეკ და ერთი წლით და ოთხი თვით ცისეში დაპატომრება.

კორესპონდენციები.

ს. ხაშში (თფილისის მარტა). როგორც კი სოფელს დასსენებს კაცი, მაშინვე მისი ავლა-დიდება გაგასსენდება — მისი მაწის მოსავალი. მართლაც, ჩვენი სოფლისთვის რა უფრო საჭიროა, თუ არა პურის და ღვინის მოსავალი! ვერ ესენი, მეტე სსკა უველაფერიო, ამბობს აქაური ცხოვრების პირობე-

გან სამი ნაბიჯის დაშორებით იწვა. ხანდახან მეჩვენებოდა, თითქოს რაღაც ბუჭბუჭებდა.

— ჰა? — შეეხმაურა ჯარისკაცი.

— შეიძლება მე მოვიდე თქვენთან... ცეცხლთან? ჩემი სიკვდილი ახლოვდება... ყველა ძვლები მემტვრევა... უფალო! ჩანს, მე სახლამდე ვეღარ მივალწვევ...

— მოხობდი აქ, — ნება დართო «სტუდენტმა».

დურგალი ნელ-ნელა, თითქოს ეშინიანო ან ხელი, ან ფეხი არ მოსტყდესო, მოხობდა ცეცხლთან. ეს იყო მაღალი და საშინლათ გამხდარი კაცი; მისი დაღმანჭული სახე ძვალ-ტყავათ იყო ქცეული და ცეცხლის შუქზედაც კი რაღაც მოყვითლო მიწის ფერი ედო. იგი მთლათ ცანცანებდა და ადამიანის გულში საზიზღარ სიბრაღულს იწვევდა. მას ცეცხლისკენ გაეშვირა თავისი გძელი, გამხმარი ხელები, ისრესდა ძვალ-ტყავათ ქცეულ თითებს და სახსრები უღონოთ იხრებოდნენ. ბოლოს და ბოლოს მისი შეხედულება შემზარავი ხდებოდა.

— რა არის ეგ, რომ მაგ მდგომარეობაში ხარ და ფეხით მიდიხარ? ძუნწი ხარ თუ! — შეეკითხა ჯარისკაცი.

— მირჩიეს... წყლით ნუ იმგზავრებო... ყირიმზე წადი, კარგი ჰაერიაო. მე კი, აი სიარული არ შემიძლიან... გვედები, ძმებო-ჯან! მინდორში სული მარტოობაში ამომძვრება... ფრინველები კენკვას დამიწყებენ, და ვერაინ ვერ გაიგებს... ცოლი... ქალიშვილები მოლოდინს დამიწყებენ, — მე მივწერე მათ წერილი... ჩემს ძვლებს კი «ციურნი ცვარნი» დაჰნამევენ... უფალო, უფალო!

მან დაჭრილი მგელივით ნალელიანათ დაიღმუილა.

— ო, ეშმაკო! გაჯავრდა ჯარისკაცი და ფეხზე წამოხტა... რას იჯღანებენ? რატომ არ ასვენებ ხალხს? იღრმობი? ჩაიღრმე და სდუმდი... ვისთვის რა საჭირო ხარ? გაჩუმდი!

— ერთი თავში უთავაზე მაგას, — წინადადება მისცა «სტუდენტმა».

— დავიძინოთ, ეთქვი მე... — შენ კი, მართლა, თუ გინდა, რომ ცეცხლთან იყვე, ნუ ღმუი...

— გაიგონე? — გააფთრებულათ უთხრა ჯარისკაცმა, — აბა, მაშ იცოდე. შენ გგონია, რომ ჩვენ შეგებრალვებთ, რაკი-ლა პურსა და ტყვიას გვესროდი? შე ეშმაკო! სხეუბი... იცი რას გიზაძენ?

ჯარისკაცი გაჩუქდა და მიწაზე გაიშოტა.

«სტუდენტი» უკვე იწვა. მეც დავწვი. შეშინებული დურგალი მოიკუნტა. მე მისს მარჯვნივ ეიწექ და ძესმოდა მისი კბილების ღრჭალი. «სტუდენტი» მარცხნივ დაწვა, გორგალივით მოიკუნტა და თითქოს მაშინვე დაეძინაო. ჯარისკაცი პირაღმა იწვა, ხელები თავ-ქვეშ ედო და ცაში იცქირებოდა.

— რა შენიერი ღამეა, ჰა? რამდენი ვარსკვლავებია... — ცოტა ხნის შემდეგ მომიბრუნდა ის მე, — ცაც როგორია — საბანია, ცა კი არა. მე მიყვარს, ძმობილო, ეს მაწანწალური ცხოვრება. სიმშლისაც ბევრს გამოვიღო, სიცივესაც, მაგრამ თავისუფალია ძალიან. არაგვარი უფროსები არა გყავს... შენი სიცოცხლის ბატონ-პატრონი შენა ხარ... თუ გინდ თავი მოიჭამე — კრინტის დაძვრაც არაფის ძალ უქს... კარგია... ამ დღეებში მე ძალიან მომივიდა, გავბოროტდი... აი, ესლა კი ვწევარ, ცაში ვიცქირები... ვარსკვლავები მე თვალს მიშვრებიან... თითქოს მეუბნებიან: — არა უშავს რა, ლაკუტინო, იარე

ქვეყნათ და გახსოვდეს, არაფის დაემორჩილო... ჰო... და გულზე შევბას ვგრძნობ... შენა?... შენ როგორლა ხარ? ჰეი, დურგალო? შენ ნუ გამიწყრები მე და ნურაფრისა გეშინიან... ჩვენ რომ შენი პური შევქამეთ, ეგ არაფერია — შენ გქონდა, ჩვენ კი არა, და აი ჩვენ შენი პური შევქამეთ... ხოლო შენ, ველურო კაცო, ტყვიას ისროდი... დავიჯერო, შენ არ გესმის, რომ ტყვიით შეიძლება კაცს ანო? წელან მე შენზე ძალიან გავბრაზდი, შენ რომ არ წაქცეულიყავ, შენი თავხედობის გამო რიგინათ მიგბეგევიდი, ძმაო. რაც შეეხება პურს ხვალ პერეკოპში რომ მიხვალ, იქ იყიდი — ფულები გაქვს შენ... მე ვიცი... დიდი ხანია, რაც ციება დაგაწყებინა?

ჩემს ყურებში კიდევ დიდხანს ზუზუნებდნენ ჯარისკაცის ბოხი და ავთომყოფ დურგლის მორთოლოვარე ხმები. ბნელი ღამე სულ ძირს იწეოდა მიწაზე და მკერდს ახალი ჰაერი ავსებდა.

ცეცხლი გამოსცემდა თანაბარ სინათლეს და გამაცოცხლებელ სითბოს... თვალები ილულებოდნენ და მათ წინ თითქოს რაღაცა დამამშვიდებელი და გამშშმენდელი დაჰფრინავდა...

— ადექ! ცოცხლათ! წავიდეთ!

მე შიში ვიგრძენ, თვალები გავახილვე და უცბათ წამოვხტი ფეხზე, ჯარისკაცმაც მიშველა ადგომა.

— აბა, ჩქარა! იარე!

მისი სახე შემუოთებული და მკაცრი იყო. მე მივიხედ-მოვიხედე. მზე ამოდიოდა და მისი ვარდისფერი სხივი უკვე ეთამაშებოდა დურგლის უძრავ და ვალურჯებულ სახეს. პირი მას ღია ჰქონდა, თვალები ჩაღრმავებულები გარეთ გამოწეულიყვენ და მათში შიში გამოკრთოდა. მკერდზე მას ტანისამოსი სულ შემოხეოდა და იგი რაღაც გვართ გამოხლართულიყო. «სტუდენტი» აღარა ჩანდა.

— ჰა, რა თვალი ჩააშტერე! გეუბნები, წავიდეთ! — ჩაგონებით თქვა ჯარისკაცმა და თან ხელით მიმათრევდა.

— ის მოკვდა? — ვკითხე მე დილის სუსხის გამო აკანკალებულმა.

— რა თქმა უნდა. შენც რომ დაგარჩონ, შენც მოკვდები, — ამიხსნა ჯარისკაცმა.

— ეგ... „სტუდენტმა“? — შეეძახე მე.

— აბა, მაშ ვინა? იქნებ, შენ? მაშ, მე? ღიახ, ეგეც შენი მეცნიერი... მარჯვით კი მოჰქცევი ამა კაცს... და თვისი ამხანაგებიც ხათაბალაში გაახეია... მე რომ ეგ მცოდნოდა, გუშინვე მოგვლავდი „სტუდენტს“. ერთის დარტყმით თავს გავუხეთქდი. პირდაპირ საფეთქელში ვთხლევ-შავდი მუშტს. და ამ ქვეყანას ერთი საშაგელი მოაკლდებოდა! შენ გესმის, იმან რა ჩაიღინა? ესლა ჩვენ ისე უნდა ვიაროთ, რომ მინდორში ადამიანის თვალმა არ გეხილოს. მიხედი? იმიტომ, რომ — დღეს დურგალს იპოვნიან და ნახვენ — რომ ძალით დამრჩეალია და გაძარცვული. და ჩვენგვარ კაცთ დაუწყებენ თვალის დევნას... საიდან მოდიხარ, სად გაათიე ღამეო? და მერე დაგვიტვრენ ჩვენ... თუმცა ჩვენ თან არაფერი გვაქვს... მისი რევეოლევერი მე მაქვს უბეში...

— შენ ეგ გადავადე! — ვურჩიე მე.

— გადავადეო? — დაფიქრებით თქვა მან... — ფასიანი ნივთია და... ან იქნება, ჯერ კიდევ ვერ დაგვიტვრენ ჩვენ... არა, მე არ გადავადებ... ვინ იცის, რომ დურ-

გალს იარალი ჰქონდა? არ გადავადღებ... ის სამ მანეთად ღირს... ტყუა არის შ.გა... ოჰ-ჰე! სწორეთ ამ ტყუიას როგორ ვკრავდი შიგ ყურში ჩვენ საყვარელ ამხანაგს... იმ ძაღლმა რამდენი ფული წილო, ჰა? წყუული!

— ეგეც შენი ღურგლის ქალიშვილები... — ვთქვი მე.

— ქალიშვილები? რომლები? ჰო, იმისი... ეჰ, ისინი დაიბრდებიან, ნუ გეშინიან, ცოლებათ კი ჩვენ არ გამოგყვებიან... წავიდეთ, ძმაო, ჩქარა... საით წავიდეთ?

— მე არ ვიცი... სულ ერთია.

— მეც არ ვიცი და ვიცი, რომ სულ ერთია. წავიდეთ მარჯვნივ — იქით ზღვა მეფულება.

ჩვენ წავედით მარჯვნივ.

მე უკან მოვიხედე. ჩვენგან შორს, მინდორში ამართულიყო ბნელი გორაკი, მის ზევით კი მზე ბრწყინავდა.

— იცქირები, თითქოს გეშინია არ აღსდგესო! ნუ გეშინიან, ვეღარ ადგება და ვეღარც დაგვეწევა ჩვენ. მეცნიერს მაგისტრის სამუდამოთ მოუღია ბოლო... მერე, ამხანაგი იყო ვითომ! ზორბათ ჩაგვსვა აი! ეხ, ძმაო! ხალხი ფუტღება, წლიდან წლამდე უფრო ფუტღება! — მოწყვნილათ თქვა ჯარისკაცმა.

დილის მხიარული მზით აელვარებული უტყვი და უდაბური მინდორი გაშლილიყო ჩვენ წინ და კიდესთან ცას შეერთებოდა ისეთი გარკვევით, ისეთი მხიარული და უხვი ნათელით, რომ შავ-ბნელი და უსამართლო საქმე შეუძლებლათ ჩანდა ამ თავისუფლებით მოცულ ცის მტრედისფერ გუმბათით დახურულ ვაკის დიდებულს სიფართოვეში.

— ჰამა კი ისევ მინდა, ძმაო! — თქვა ჩემმა ამხანაგმა და გააკეთა თამბაქოს პაპიროზი...

— რასა ვქამთ ჩვენ ღღეს? სად? და როგორ?

ამოცანა!

აქ მოამბემ — საავადმყოფოში ჩემს გვერდით სარეცელზე მწოლმა — დამთავრა თავისი მოთხრობა და მკითხა მე:

— აი, ყველაფერი! მე ძალიან დავუმეგობრდი იმ ჯარისკაცს და ყარსის ოლქამდე ერთათ მივედი. ეს იყო კეთილი და საკმაოთ გამოცდილი, ნამდვილი ტიპი ფეხშიშველ მაწანწალათა. მე მას პატივს ვცემდი. მცირე აზიამდე ერთათ მივედი, იქ კი ერთმანერთი დავკარგეთ თვალთავან...

— თქვენ ხანდახან არ გაგონდებათ ღურგალი? — ვკითხე მე.

— როგორც ხედავთ, ანუ — როგორც გესმით...

— და... არაფერს?...

მან ჩაიცინა.

— განა რა უნდა ვიგრძნო ამ მოგონებასთან მე? მე არა ვარ დამნაშავე იმაში, რაც მას შეემთხვა, როგორც თქვენ არა ხართ დამნაშავე იმაში, რაც მას შეემთხვა... და არაფერს არაფერში არაა დამნაშავე, რადგანაც ჩვენ ყველანი ერთგვართ... პირუტყვები ვართ.

ვანო გუნაშვილი.

ქართული ენის შედარებითი ლექსიკონი.

ამ ჩვენ დროს, როცა მთელი დედამიწის ზურგი გავეროპიელებს გზას ადგია, — კოზის მენიერის თვის ურადლებას აქვეყნ დედამიწის უკვლავ გუთსკებსა და ყოველ

მხარეში ურუელგვარ სემენიერო საგნებს სადას მასალათ თვანთ სემენიერო გამოკვლევათვის, ჩვენს საქართველოსაც არა ტოვებენ მთლათ უურადლებოთ და, სხვათა შორის, ჩვენ ქართულ ენასაც იკვლევან (შუხარდტი, მანინგი და სს.). მაგრამ მათ შრომას ამ სფეროში ვერ მოაქვს ვერ-ვერობით სავსაო ნაყოფი, რადგან ჩვენ ვერ დავუძმარეთ შესაფერათ. თუ თვით ჩვენ ვერ გამოვიკვლევთ ჩვენს ენას, კოზის მენიერებს მანინ უნდა გავუადვილოთ ეს საქმე.

მართლაც ქართული ენა ვერ აზის მენიერულათ შესწავლილი და გამოკვლეული, ვერუთაც ვერ დამტკიცებულა, თუ რომელ ენათა ვკუთხს კვუთხის იგი. უკუთხს გარემოებაში არაან ამ მსრფე ჩვენა მეზობლები სომხები. მოგესსენებათ, რომ სომხური ენა, ისე როგორც სპარსულიც, კვუთხის იმავე ენათა ოჯახსაბას, რომელთაც ბერძნული, ლათინური, სლავური, გერმანული და სს., ე. ი. ინდო-გერმანულ ენათა მოდგმას... ქართული ენა ვერ ზოგს მიანხდა ამავე ინდო-გერმანულ ნათესაბის ენათ (ბაზში), ზოგსაც თურსული ოჯახსაბის მონათესავე დამოარებულ ენათ (მაქს-მიოულერა), ზოგსაც კიდევ მიანხია ქართული ენა და საზოგადოთ გაკვასიური ენები განცალკევებული მოდგმის ენათ, რომელსაც არა აქვს ანაგითაანი ნათესაბობი ვაჰშია არც ურალ-ალტაურთან და არც ინდო-გერმანულთან (ა. ცაგარელი); ზოგიც მაწინს სემიტურ ენათა მოდგმას, ე. ი. იმ ენათა ვკუთხს, რომელსაც კვუთხიან: სირიული, ქალდეური, ურული, არაბული, ეგვიპტური (ეთიოპური).

ბ. ნ. მარში ამ ათიოდე წლის წინეთ მწერდა:

...ჩემი შრომა დიდხანს დაიგვიანებს, მაგრამ იმედი მაქვს ბოლოს მანინ სემიტობას და სემიტურობას ქართული ენისას გაემარჯვებოა*). განაგრძობს თუ არა ბ. მარში ამ შრომას, — არ ვიცი, და მე მგონია, რომ ქართულ ენას, მართლაც, თუ რომელსამე დღეს ცნობილ ენათა მოდგმასთან აქვს ნათესაბა, უფრო სემიტურთან უნდა ჰქონდეს. ამის საბუთს მენიერანი უკვლავთ იმოკნიან ქართულის და საზოგადოთ გაკვასიური ენის შედარებაში არა მარტო ურულთან, სალდეურთან, — არმედ უფრო არაბულთან და ეგვიპტურთან (ქიორ-გლიფურ ეგვიპტურთან)...

ქართული ენის კვლევა-ძიების საქმე გაცილებით უკუთხს გარემოებაში იქნებოდა, კოზობიულ და ჩვენ მენიერათათვის რომ მიგვეწვდინა, სხვათა შორის, შედარებითი ლექსიკონი ქართული მოდგმის უკვლავ ენათა და კილოთა: ქართულისა, მეგრულისა, სვანურისა და ლაზურისა; შეკვეთიანს განსაკუთრებითი სიტყვება და სიტყვების ფორმები, ხმარებულნი თუშ-ფშავ-ხევსურეთში, მთიულეთში, გურიაში, რაჭაში, ლეჩხუმში და სს. რასაკვირველია, ამაზე უკუთხსაც იქნებოდა, რომ შეგუდგინა უკვლავ გაკვასიურ ენათა შედარებითი ლექსიკონი.

ამის (თუ სწულავად არა, ნასკურათ მანინ) სისრულეში მოსაყვანათ სავსაო, თვითღისში დაწარდეს კომისია, რომლის წევრებათ უნდა იყვნენ უკვლავ ქართული ენის კვლევა-ძიებით დაინტერესებული ზარნი. უკვლავ ამ წევრების ერთათ შე-

*) ბ. მარში საზოგადოთ ბაქია „მენიერია“. მან წინდაწინ იცის, რა დასვენამდე მიიყვანს მას ვერ კიდევ დაუწყებული შრომა. ვერ კიდევ მეოთხმოდღათე წელში დიდი რიხით დავკვირდა, ბრიტანის მეწეუბში „ვეფხვის ტყუაოსნის“ სპარსულ ორიგინალს აღმოვაჩენ, რომლიდანაც შობა რუსთაველს უთარგმნია თავის ჰომეოში. მაგრამ ეს დაპირება ვერ კიდევ დაპირებათ რჩება. ვაი თუ ასეთი გამარჯვება მოეღის ქართული ენის სემიტობასაც!

კრება, რასაკვირველია არ მოსერსდება. წელიწადში ერთხელ-ორჯერ სსდომს, რომელსაც, რაც შეიძლება, მეტი წევრი უნდა დაესწროს, ფრად საჭირო იქნება. ვინც ვერ დასწრება, — შორიდან შენიშვნა-რჩევას მაინც მიაწვდის. ასეთი მთავარი სსდომების დანიშნულება იქნება: შეიმუშაოს საზოგადო ინსტრუქციები, გაჭუოს კომისიის წევრები სექციებთან, თითოეულ სექციას მიუხანოს ენა-კილოები; იზრუნოს ამ საქმისათვის საჭირო თანხის გამოსაცემისათვის, დაუნიშნოს წევრებს შესაფერი ვადლო შრომისათვის; დაადგოს ერთ-ერთს ტრანსკრიპციას სსკა-და-სსკა ბეჭდვისათვის გამოსახატათ, რომელთა ექვივალენტები ქართულში არ მოიპოვებან, შეიმოსოს საჭირო ბიბლიოთეკა და სს.

თქმა არ უნდა. ეს საქმე დიდ შრომასა და სარჯს მოითხოვს, მაგრამ მის მიერ მოტანილი ნაყოფიც დიდი იქნება: ვერ ერთი, დავარგვას გადარჩება ბევრი მეცნიერებისათვის საჭირო სიტყვები, ქართული ენაც შეივსება ბევრი ისეთი სიტყვებით, რომელთა სამაგიერონი ახლა უცხოთაგან უნდა ვისესხათ; ქართული სიტყვების პირველად ფორმითა (ფესვით) აღდგენაც უფრო ადვილი შეიქნება და სს.

შე ვნახე ვასულ წაფურსს მრავალ ტომებთან შედგენილი ასეთი ლექსიკონის შევიცარიის გერმანული ენისა. მასში არა თუ თითოეული კანტონის, არამედ თითოეული კანტონის სსკა-და-სსკა სოფელთა განსხვავებული სიტყვებიც იყო მოყვანილი. ამ ლექსიკონის შემდგენელნი და მოთავენი თხოვნით მიმართავდნენ სოფლის მფლობელს, მასწავლებლებს და სოფლის ვეკლას შეგნებულ პირთ შემწეობა-დახმარებისთვის. ჩვენც ასე უნდა მოვიქცეთ. ასეთი ლექსიკონის (ვერ არ ვასხვებთ დასტამბვას) შემდგენისათვის, უუკველათ, ფულის საჭირო. მაგრამ ნუ თუ ასეთი საქმისათვის ფული არ უნდა აღმოჩნდეს? ჩვენის აზრით, შემომწირველთა ნება-რთვით, ერთ-ერთი ფონდის ფული ამ საქმეს უნდა მოხმარდეს და სსკა წყაროებიც უნდა გამოიძენოს. წერა-კითხვის საზოგადოებამ შემწეობა აღმოუჩინოს ამ საქმეს, მდინრედი წელიწადი ბანკებმაც რომ გამოიღონ და ქართ. გამომც. ამხსავობამაც, არა უჭირს-რა, ჩვენის აზრით. ამ საქმის დაგვიანება არ ვარგა.

3. ჭარბია.

პატარა ყარამანიანი.

კარი III.

აქა ბარამჯიბილისა ნაყრობა და კუყუმღევისა იუბილი.

ოდეს ყარამანი ბრძოლითა დაიღალა და საწოლსა თვისსა მიიქცა, მაშინ მიუწოდა მეკარესა თვისსა კუყუსა და პირისა ფარეშსა თვისსა ბარამჯიბილისა. ხოლო რადგანაც კუყუსა და ბარამჯიბილისა შორის იდუმალი მტრობა და შური სუფედა, ამიტომ თვითოეული მათგანი ცალკერძოთ წარსდგენ ყარამანისა წინაშე. და წარსდგომა ესე იყო დიდისა ცერემონიით. ბარამჯიბილი რა მივიდა გმირისა კარისა ბჭვსთან ორისა ხელით მუცელი შეაქანა, მერე დაიხოქა და დირესა ზედა ორჯელ შეახო ნიღაბი თვისი. ეგშაპა კუდით კარები გააღო და ბარამჯიბილიცა ყარამანისა წინ მჩობლ-ორკეცითა მოწიწებითა დაემხო. ნიშნათ მოწყალეებისა ყარამანმა ბარამჯიბილისა ფეხი თავზე დაადო და ბარამჯიბილიცა ნიშნათ მორჩილებისა ჩლიქსა ზედა ამბორ უქმნა. შემდგომათ ამა ცერემონიისა ყარამანმა ბარამჯიბილი გვერდზედა მიიწვია, და ორსა ტახტრევიანსა ზედა დაესვენა ორი «კოლოტი», რომელსა ადა-

მიანისა ენაზედა მუცელი ეწოდების. „როგორითა გამაძრობითა ბრძანდება დღეს არტალოსნება თქვენი, ბარამო?“ — მოიკითხა ყარამან ყარაშმა. ბარამსა მწუხარე სახე შეექმნა, მუცელსა ზედა ხელი გადაისვა და მოწიწებითა მიუგო: „ვარ ჩვენ თავს, რომე მაღაცა დაგვიკარგიეს, ძლივს გიხელოთ დილას კამეჩის ხუთი ბარკალი და ორი ქვაბიცა კოლიო, ხოლო რა თქვენთანა მოვემზადებოდით მე-თორმეტე ქამზე სამი არტალა აბათ გადაეყლაპე, რადგანაც მუცელი მტკიოდა“.

— «მდევთა შორის უმახლობელიესო ჯიბილო ჩემო, მითხარი ამბავი, რა ხდება ადამიანთა სამეფოში?» — ჰკითხა კვლავ ყარამანმა. ბარამჯიბილმა შუბლზე ხელი გადაისვა, პირიდან ერთი დიდი ბოხნა წამოაგდო, და ამოალაგა იქიდან ნაზუქისა მზგავსი ამბები:

— „ფიცაც ძილსა შენსა, — დაიწყო ბარამჯიბილმა, — რომე ხვრინვა შენი ათროთოლებს ჯადოქართა და ნაკრავი ისარი შენი ისეთი მძლავრი გამოდგა, რომე მათსა ბანაკში ჯერეცა ქვითინი მოისმის. ფიცაც არტალის გამჩენსა და ელენთისა სიტკბობასა, რომე გარემო შენსა თიანდაზი იფინება, ქვეყანა შენსა დიდებასა ღაღადებს, და იალბუზისა მთაზე კუყუსაც ზარბაზნებს ცაცლეინებთ, მაგრამ მე უკეთესათ ვაფისერიდი კუყუსე, რომე ფირმანი თქვენი მის ხელში არ იყოს“.

— „უტკბილეს შემწეარ ხოხობისა ფრთისა ზედა არს „მასლათი“ შენი, მიუგო ყარამანმა. და რადგანაცა მე ძილმა თავი წამართო, ამიტომ ხანდისხან ჩაინდევ ხოლმე ჩემსა „ორლანიანში“ საპენსაოთ, რომე ხმა შენი განხდეს ჩემსა კილოსა მზგავსათ მტრისა ბანაკში“.

— „ვარ მონა და მორჩილი ჩემისა უმოწყალესისა ბატონისა, მიუგო ბარამჯიბილმა, და პირველი „ვისნაცა“ ჩემი თქვენსა ოქროსა მთის ჯადოქართა ზედა რისხვითა მიიქცევა, რამეთუ კუქმან, რომელმან არა მიიღოს საქმელი, და არა გაიგონოს ბრძანება ბატონისა, და წყეულ იყოს ის ვითარცა «ოპოზიცია» და დაითრგუნოს ის ვითარცა მემამოხე, და გაცამტვერდეს ის და მოისრას, ვითარცა იალბუზისა მთისა მოღალატე პირისაგან ქვეყანისა.

— „მძლავრ არს სიტყვა შენი და მკვეთრ მახვილი შენი!“ — მიუგო ამანე ყარამანმა.

— «კინ ვარ წინაშე ჩრდილისა თქვენისა და ჰია წინაშე თქვენსა». — უპასუხა ბარამჯიბილმა.

ყარამანსა ღიმი მოუვიდა ამ სიტყვებზე და უბრძანა კუყუსა ბარამჯიბილისათვის კუქისა ტკბილეულობანი მოეტანათ. და თუმცა კუყუ შურითა აღევზნებოდა, მაგრამ ბრძანებას ვერ გადაუვიდოდა და მალე ბარამჯიბილის წინ გაჩნდა ორი ორსაპალნიანი ქვევრი, ხუთი სპილო ხაშლამათ გაცეთებული, ოცი კამეჩისა დანივრული არტალა, რამდენიმე მოხრაკული აქლევი, რამდენიმე ღორის ქეჩო და სხვა-და-სხვა სანაყრო სანელებელნი. ბარამჯიბილსა მათსა დანახვაზე მეტისა ნდომით თრთოლვა შეექმნა და პირიდანაცა მდინარე წარმოექცა, მან სერთუქისა კალთები შეიკვალთა, მკლავებსა ზედა სახელოები გადაიწია, მუთაქისა მაგიერ გაბერილ რუმზედა ინახით დაჯდა და ესრე იწყო დღისა მესამესა ქამსა მეყვსეულათ ნაყრობა. პირველათა მან ორი სპილო მიიზიდა თავისკენ, და რადგანაცა იგინი ყელში ლალათ მოვიდნენ, შემდგენი სამიცა მათ ზედ მიაყოლა. ხოლო კუყუ განმზადებული დიდი ნავისა მზგავს კურკლიდან ელვისა სისწრაფით პილპილსა და «გარ-

ციკასა» ნიშნით პირში აყრიდა, და ნიშნითვე უშვრებოდა მუტლისაკენ „ულოჟენის“, ეინაიდგან დახლოებისა ემონოდა, რომე ამა „ულოჟენით“ რამე „ნაკაზანია“ არ შემხედეს და ბარამჯიბილმა შიგნითისაკენ არ შემცხუნთქოსო. ამავე მხგავსათ ქვევრითა ღეინოსა პირში ასხამდა, კუკუ ფალევენს, ვიდრე ოდენ სუჟრა არ აიწმინდა და ქვევრებიცა არ ჩამოიწურნენ, ხოლო შემდგომათ ამა ნაღიმისა კუკუმ ორი მონისა დახპარებით ხუთმეტ ფუთიანი ქვაბითა კოლიო შემოიტანა, ესე იყო დესერტი ბარამჯიბილისა, და წამოწვა რა იგი მხარ-თემოზე ქაუჩითა კოლიოსა ქამაც სრულჰყო. ყარამანს კი ამ დროს უკვე მისძინებოდა და ხერინეთა აქეზებდა ბარამჯიბილს, ესრეთისა ფალევენობისათვის. გამაძლარსა გუნებასა ზედა ფალევენს ახლა გულციკა სამღერლოთ აულიტინდა და მოითხოვა რა დაირა, ჰკრა მას და შიქსტაცა ესრეთი დასძახა:

ფალევენათ ვარ ყარამანთან,
ომი მქონდა ასლაც მსელი,
ეს სომ მსოფლოთ საუხმა,
სადილათ გი სულ სსუას ველი!
ჰადოქანი გავამტკეპეთ
და სელთ ვიგდეთ მთა და ველი,
ესეც მსოფლოთ საუხმა,
სასადილოთ სულ სსუას ველი!
ახა, გუჟუ, ჰქრი, ჰქრი!
მუტელს სხილო, თავში მწეკრი!
სადილათაც იმედი მქეს
დავამარცხო ასე მტერი!
ამისთანა გამარჯვებს
ერთს ვათავებ, და სსუას ველი;
ჰამე, მძო, დაძინე,
მამ რათ არის ეს სოფელი?

ხოლო... - დაუდასტურა ხერინეთი მიძინებულმა ყარამანმა და მეორე გვერდზე გადაბრუნდა, რადგანაც არხენათ იყო და იცოდა, რომ ბარამჯიბილი მას ბრძოლის ველზე არ შეარცხენდა. იჯერა რა გული შიქსტით, ბარამჯიბილმა შინისაკენ მიტყვევა მოისურვა და ეამბორა რა ქუდსა ყარამანისასა, ტოკვითა კარებისა ბქეში გავიდა. დარჩა დარბაზში კუკუ, მაგრამ გუნება მისი დიან არ იყო კარგითა განწყობილებითა, ეინაიდგან ბარამისა სამსახურში ძლიერ დაილაღა. ხოლო ყარამანისა სიხლოვეს ძილს მაინც ვერ ოდენ გაბედავდა, და ამიტომ თავისა გასართობათ სარკესთან მივიდა. ხოლო სარკე ესე იყო სახწაულთ-მომქედი და ყოველსა კაცსა სურვალისა მისებრ ნაირ-ნაირსა სანახაობასა უჩვენებდა. ამიტომ მანცა ფირმანი ყარამანისა, ანუ „პაკიკი“ თავზედა გაიკეთა, „ულოჟენისა“ დაეთარი ხელშიგან აიღო და ესრეთითა «პოზითა» წარსდგა სარკისა წინ. ასე იდგა ის გაჩერებული რამდენსამე ხანს და ბოლოს ვედრებითა მიმართა სარკესა ამას საკვირველსა:

„სარკეო, გულთა ადამიანისათა მხილავო, მიყავ წყალობა მონასა შენსა და მიჩენე, რა სახისა იქნება მომავალი „იუბილეი“ ჩემი. სარკე ოდნავ შეტოკდა, და კუკუსაცა სიამოვნებისა ღიმბილმა ტუჩზედა გადაურბინა, ეინაიდგან სარკეში გამოჩნდა თვით კუკუსა სახე მოფენილი მარავენდელითა და გეორგენითა, ფერხთა მისთა წინაშე ბარამჯიბილისა მიერ გამოხრული ძელები ეყარა ფიანდაზათ და შეუბლსა მისსა ზედა „ნაკაზანების ულოჟენის“

ნიშადური ეპკურა. იხილა რა კუკუმ სახე თვისი, იუბილიარისა «კოსტიუმით» გამოწყობილი, ფერხთა მისთა წინაშე დაეცა, დიდისა ცერემონიით «ადრესი» მიართვა და სარეხთა მოემზადა. «ხუთმეტი წელიწადი, ეუბნებოდა აქეთა კუკუ იქითა კუკუს, გიმოღეწიებიეს, მძო კუკუ, ყარამანისა «ორლანიანში», ხუთმეტი წელიწადი «პენსებს» უკრავდი, ხუთმეტი წელიწადი იქნება მას შემდეგ, რაც განხდა ხმა კუკუსა ძლიერებისა, და აჰა, აწ ღეწლი შენი მარავენდელთა მოგეფინა შენ, აწ გამთელდა წელსა შენსა ზედა ყარამანისა უნაგირისა იარა, და ღეწსა შენსა ზედა მომთელდა ნასილაქარი. ოხ, მოვედ გემთხვიო ღეწლომოს-ლო მძო, მო ედ მკერდსა შენსა ვემთხვიო და შეგებისა ცრემლით განებანო გული შენი. ოხ, მოვედ, მოვედ კუკუ ბატონო!» აუმაღლა თანდათან ხმა აქეთა კუკუმ, მაგრამ აღარ დასცალდა რეჩისა დათავება, რადგანაც მის ყვირილზე ყარამანსა გამოეღვიძა და რა იგრძნო კუკუმ ზურგსა ზედა თვისსა სიმწვავე ყარამანისა ფერხთა «ბადოშისა», იგი განჰმდა, გაინაბა, მუხლებში ჩაიკეცა და თავი იატაკსა დაადო.

— „რა ამბავია!“ — იკითხა ყარამან ყარაღაშმა ყვირილისა მიზენი.

— „ბარამჯიბილსა სპილო გაექცა და მათი არტალოს-ნება იმას გამოეკიდა ფეხ და ფეხ«, — იტრუა კუკუმ და თან შიშით აკანკალდა.

— „არ მომიშოთ ფალევენსა“, — უბრძანა ყარამანმა და კვლავ გვერდი იცვალა და ძილათ მიიქცა.

ხოლო კუკუ დარჩა იატაკს დაშობილი, და ასე ლოცულობდა: «ოო, ღმერთო მღვებებისანო, გარდმოაღვინეთ წყალობა თქვენი კუკუსა კისერზე, და ხანგრძლივ და ღრმა ჰყავთ ძილი მათი, რომე მონისა თქვენისა კუკუსა «იუბილეი» გამოჩეკოს „ორლანიანსა“ მათსა ფრთეთა ქვეშეო».

როგორც ჰქესს, ისე არა წვიმს.

(დასასრული. — იხ. № 27).

მაგრამ, როგორც ახსოვს უკუ დაეკისტს, ჰეგელს ეკონა, რომ ბუნებისა და საზოგადოებრივ ცხოვრების ყოველგვარ მოვლენათა საფუძველს, უღძმეს მიზეზს, შეადგენს ახსოვს უკუ იდეის ლოდიკური განვითარება. ამიტომაც ბუნებისმეტყველება და ისტორია მისთვის შეადგენდენ რაღაც პრაქტიკული ლოდიკის მსგავსს. ამ სახით დაილაქტიკა «თავდაღმა დაუირავდა» და თავით ის კაცი, რომელიც ამბობდა, რომ ისტორია უნდა ავიდეთ ისე, როგორც არის და აფრთხილებდა თავას მსმენელთ «აპრიორულათ მოგონილ ამბებისაგან», თვითონაც არ გაურბოდა ასეთ მოგონილ რამეებს და ძალათ სტენიდა თავის ემპირიულ მასალას იმ ჩარჩოებში, რომლებშიც ისინი ვერ თავსდებოდენ¹⁰). დაილაქტიკის «თავდაუირავება» მეტათ საინტერესო და საგულისნძო თავისუბანს შეადგენს ჰეგელის «გითხვებისას» მსოფლიო ისტორიის შესახებ. უმეტესად, ამ გარემოებამ ძირი გამოუთხარა მის მეტნიერულ დიქსებას. მაგრამ დაილაქტიკა აქ რა შეაშა; ამ შემთხვევაში ბრალი ედება ჰეგელის ფილოსოფიის იდეალისტურ ხასიათს. რატა ფეიერბახსა და მას შემდეგ მარქსმა გამოასქაპავს ჰეგელას იდეალზმის უნადაგობა, ამით მათ უკუ

¹⁰ დაწვრთლებით ამის შესახებ იხ. 1891 წ. „Neuen Zeit“-ში სტატია „Zu Hegel's Sechszigstem Tadestag“.

ფესზე დაყენეს დაილაქტიკა და შექმნეს მისგან მეცნიერულ გამოკვლევას მდებარე იარაღი¹¹). მას შარქის მატერიალის-ტურ დილაქტიკის მიწვევა ჰქონდა იდეალიზმის უნდადაგობა — ეს ნიშნავს სქემის ან სრულიად გაუგებლობას ან განკებ მის საშინლათ გადამსხინჯებას.

ბ. მარკელს არა წამს სხვა მეცნიერული მეთოდი, გარდა ინტუიციურისა. არ არის მხელი იმისი დამტკიცება, რომ მეცნიერულ გამოკვლევას იდეალტიკისაღ ისეთივე უფლებები აქვს, როგორც ინტუიციის¹²). მაგრამ რადგან ჩვენ დაილაქტიკაზე ვლანარყოფით, არ მინდა მას აგრძე. ახლა ვნახოთ უარყოფის თუ არა ინტუიციის დაილაქტიკის.

ნემერუკ საბუნებისმეტყველო ლიტერატურაში არის თხზულება კერძო წოდებული «*Natürliche Schöpfungsgeschichte*», დაწერილი იმავე გეგმის მიერ. რომლის «*მონიშნულ*» ისეთის ხალხით უმბრუნებებს ბ. მარკელი მარქსის მატერიალიზმს. ამ თხზულების პირველ თავში მოყვანილია ლინნეის, კიუვიეს, აგასიციის და სხვა ძველ, ღარიბის წინათ არსებული მიმართულებების ბუნების-მეტყველოთა შესაძლებლობა დასასათება. მე გულისთ გუჩნევ ბ. მარკელს ურადლებით ჩაუფიქრეს ამ დასასათებას. და რომ მეტ გუშეგლო, ასეთს კითხვას მივცემ მას: რომელი მეთოდის წყალობით შეიძლება თანახმით შესაძლებლობა ლინნეიმ, კიუვიემ და აგასიციამ? სხვა სიტყვებით: შეეძლოთ თუ არა ამ პირველხარისისოვან მეცნიერთ ესარგებლნათ ინტუიციით? ყველა, ვისაც კი ცოტადეა საბუნების-მეტყველო მეცნიერული განათლება მიუღია, იმ წამსვე დაბუწითებით გაბანუებს: დაახ, ამ სწავლებებს შეეძლოთ ინტუიციით ესარგებლნათ და სარგებლობდენ კიდევაც: მათ შეითვისეს თანახმით შესაძლებლობა სწორეთ ამ ინტუიციური მეთოდის მეოხებითა. მდებარე კარგი. მაგრამ რა განსხვავებაა ამ ინტუიციის მეოხებით შემუშავებულ შესაძლებლობასა და იმ შესაძლებლობას შორის. რომელიც დაწინაა, კიუვიემ და სხვა ნატურალისტებმა (ბუნების-მეტყველებმა) შეიძულებეს დაბოლოს, ამავე ინტუიციის მეოხებით?

თავი გაკვეთილი ასე გაბანუებს ამაზე: «დაწინაა და მის მიმდევართა აზრით, ერთ და იმავე გარის ცხოველთა და მრეწარეთა სხვა-და-სხვა სახენი წარმოდგენენ ერთ და იმავე პირველყოფილ ფორმათა სხვა-და-სხვა ნიშნით განვითარებულ შთამომავლობას... შემდეგ, განვითარების მოძველების თანახმით, ერთ და იმავე წუბის ყველა გვარები წარმოსდგებიან ზგრველ ერთ საზოგადო ფორმისაგან, და კვივე შეიძლება ითქვას ერთ და იმავე ვლასის ყველა წუბებზე. ხოლო ამის მოზირ-დაზირე დაწინაა მოწინააღმდეგეთა შესაძლებლობით ყველა ცხოველთა და მრეწარეთა სახეები სრულიად დამოუკიდებელი არიან ერთი-მეორისაგან, ხოლო ერთ საზოგადო ფორმისაგან წარმოსდგებიან მხოლოდ იმ ინდივიდუუმები, რომელნიც ერთ და იმავე სახეს ეკუთვნიან... ამ შემეცნებას ლინნეი სარგადა შემდეგის სიტყვებით: იმდენაირი სახენი არსებობენ, რამდენიც კი შეუქმნია თავიდანვე უმადლეს არსებას (*species tot*

sunt diversae, quot diversas formas ab initio creavit infinitum ens)¹³).

დაინიშნეთ ეს განსხვავება და დახსოვით, როგორ დახსოვთ ეს ეგლის მეტაფიზიკოსთა შესაძლებლობებს.

«მეტაფიზიკოსის აზრით, ნივთები და მათი გონებაში გამოხატულებანი, ე. ი. შემეცნებანი, შეადგენენ განსაკუთრებულს, ურველეს, მედამ უმომართო სახენებს, რომელთა განხილვაც შესაძლოა ერთი-მეორის შემდეგ და ერთი-მეორისაგან დამოუკიდებლათ.» (ჩხადა, ეს დახსოვთა შესანიშნავათ ეუერება ლინნეისა და მის მიმდევართ დაწინაა მოწინააღმდეგეთ, რომელნიც ისე უეუერებენ მრეწარეთა და ცხოველთა სახენებს, როგორც ურველეს, უმომართო, ერთსულ და სამუდამოთ დასრულებულ ფორმებს. ხოლო ეს თუ ასე, ჩვენ შეგვიძლია ეგელის ტრამინოლოგია მივიღოთ და ძველ მოძველებს სახეთა შესახებ ვუწოდოთ მეტაფიზიკური. ახლა ვნახოთ, როგორ დახსოვთა იგივე ეგელის დილაქტიკურ შესაძლებლობას. დაილაქტიკა იკვლევს ნივთებს და იმთა გონებაში გამოხატულებას (შემეცნებას) მათსავე ურთიერთ შორის დამოკიდებულებაში, მათ გადაბმულობაში. მათ მოძრავობაში. მათ წარმოშობაში და გაქარწულებაში. «ბუნება დაილაქტიკის საცადი ასწავლია. და თანამდროვე ბუნების მეტყველებამ... დაამტკიცა, რომ ბუნებაში დაბოლოს მანც ყოველივე დაილაქტიკურათ სრულდება და არა მეტაფიზიკურათ, რომ ის მოძრავობს არა მედამ ერთგვარს, მედამ სელახლათ განმეორებულ ერთ და იმავე წრეში. არამედ განვილის ნამდვილ ისტორიას. აქ ყველასე უწინ საჭიროა მოკავრნოთ დაწინაა, რომელმაც ძირი გაუთხარა მეტაფიზიკურ შესაძლებლობას და დაამტკიცა, რომ მთელი თანამდროვე ორგანიული სამყარო: მრეწარნი და ცხოველნი ჩაყოფიან მილიონ წელთა განხილვობაში განვითარების პროცესისა». როგორც ხედავთ, ეგელის დაილაქტიკური შესაძლებლობა (და ზგრეთვე, რასაკვირველია, მარქსისა) არის იგივე შესაძლებლობა. რომელსაც იცავს, — ბუნების სქემეში, — ენსტ კიუვიემ. მაგრამ ენსტ კიუვიელის დაილაქტიკური შესაძლებლობანი შემუშავდენ ინტუიციური გზით, სწორეთ ისე, როგორც ლინნეის, კიუვიეს, აგასიციის და ძველი ბიოლოგიის სხვა მნათობთა მეტაფიზიკური შესაძლებლობანი. რას ნიშნავს ეს? ეს ნიშნავს. რომ დილაქტიკური შეხედულებაც ისე ნაკლებათ უარსა ჰყოფს ინტუიციის, როგორც მეტაფიზიკური. ამიტომ დილაქტიკისა და ინტუიციის დაპირდაპირება, მეტი რომ არა ეთქვით, უცნაურია.

ინტუიციის ქვიან ცდის მეოხებით დასკვნათა გამო ეგანას.¹⁴) ასეთ დასკვნას სრულიად არ უარყოფს ის შესაძლებლობა საგნებზე, რომ ისინი ვითომ ურველნი, დამოუკიდებელი რამ იყვნენ. ამიტომ ინტუიციის შესაძლებლობა მეტაფიზიკურ შეხედულებებში. სწორეთ ზგრეთვე, რადგან დამოუკიდებელ დასკვნას არ უარყოფს ის შესაძლებლობა საგნებზე, რომ ისინი ერთმანეთთან დამოკიდებელი არიან და მედამც ცვლილების პროცესში იმყოფებიან. მას ინტუიციის სრულიად ეგუება დილაქტიკური შეხედულებასაც. თუ ბ. მარკელი ჩვენ, დაილაქტიკის მიმდევართ, ინტუიციით გავშინებს, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მას ისევე ნაკლებათ გაეგება ინტუიციის თვისება, როგორც დაილაქტიკისა.

¹³) *Natürliche Schöpfungsgeschichte*, Berlin. 1868 s. 34.

¹⁴) *Induction properly so called... may be summarily defined as generalisation from experience.* J. S. Mill, L. C. Vol. I, p. 354.

¹¹) ფიერბანი ბერ თავის თხზულებაში ამბობს ჰეგელის იდეალიზმის უნდადაგობაზე, მაგალითისთვის მივითხოვთ „*Gundsätze der Philosophie der Zukunft*“ — ზე. მარქსი გამჭრიახობით არჩევს ჰეგელის იდეალიზმს წიგნში: „*Die heilige Familie oder Kritik der Kritischen Kritik*“-ში.

¹²) ბ. მარკელს შეუძლია წაიკითხოს ამის შესახებ დ. ს. მილლის წიგნში „*System of Logic*, vol. I, pp. 536—539, რომლის ციტატებსაც ის ისე ხშირათ ხმარობს.

ინდუქციის არა თუ არ უარყოფს დიალექტიკას, არამედ თავს უყრის რა ხეის დასკვნებს, ადრე თუ გვიან უთუოთ აშკარაობის მეტაფიზიკურ აზრთა უნდადგობას და მიუყვებით დიალექტიკურთან. ამას შეეწინააღმდეგებოდა ბიოლოგიის ისტორია, რაშია ბ. მარკელს შეუძლია დაწმინდეს, თუ იმდენ შრომას მანერ ივისრებს, რომ ჩემ მიერ მოყვანილ გეგმის «Naturliche Schöpfungsgeschichte»-ს წაიკითხავს.

ამასთან ჩუ დაივიწყებთ, რომ დიალექტიკური აზროვნება არ უარყოფს აგრეთვე არც მეტაფიზიკურს, ის მხოლოდ მას გარკვეულ საზღვრებში აყენებს, რომლის იქით უკვე დიალექტიკის სამეფო იწყება. დიალექტიკური მეთოდის «კრიტიკისა» არ აქცევს უარს ამაზე, თუ იქცა ეს ჯერ კიდევ ჰეგელმა ასხნა შესანიშნავი სინამდვილით. ჰეგელის აზრით, შეგნება იწყება იქიდან, რომ არსებული საგნები იღება როგორც განცალკევებული და ერთი-მეორისაგან განსხვავებული. მაგ., ბუნების შესწავლის დროს არჩევენ ცალკე ნივთებს, ძალთ, გვარებს და სხ., რომელნიც «იკვლევიან» ასე განთავითულებათ, განცალკევებულათ. სანამ საქმე ასეა, მანამ მეცნიერულ აზროვნებაში მერობს მხოლოდ «მსჯელობა» თავისი მეტაფიზიკური მსარგებით. მაგრამ როდეს ამ საფეხურზე არ ჩერდება. ის მიდის წინ და მისი შემდგომი წარმატება გამოისატება იმაში, რომ ის გადადის «მსჯელობის» (ანუ მეტაფიზიკური) შესვლულებიდან «გონების», ანუ დიალექტიკის შესვლულებზე. «გონება» (разумъ) არ ჩერდება «მსჯელობის» მიერ შემოკლებულ ფარგლებში. თუ «მსჯელობა» გააჩნია საგნები, როგორც უცვლელი, დამოუკიდებელი და ერთმანეთისაგან მიუდგომელი ჯურღმულით დაცვლებული, ნაცვლათ ამისა «გონება» იკვლევს ამ საგნებს დ მოკლებს მათსავე ცვლილების, წარმოშობისა და დაღუპვის ურთიერთზე ზედმოქმედებისა და ერთის მეორეში გადასვლის პროცესებში¹⁵⁾.

თუ უცვლელით დაივიწყოთ (უკუგდოთ) ის უცნაური შთაბეჭდილება, რომელსაც ეს არა ხეულებრივი ტრამინოლოგია («მსჯელობა», «გონება») ასდენს თქვენზე, დამეთანხმებით, რომ ჰეგელის ასეთი მოსაზრება «მსჯელობის» უფლებებზე, შედარებით «გონების» უფლებებთან არსებითათ სრულიად მართალია და რომ ის შესანიშნავი სინამდვილით არკვევს მეცნიერების განვითარების მსვლელობას. და თუ არა ეს უცნაური ტრამინოლოგია, მისი კითხვა მოგაგონებთ რომელსამე თანამედროვე დარჩინისტის (ფილოსოფიური განათლებით აღჭურვილის) ტრაქტატს, რომლის მიზანია მიუდგომლათ განაწვიოს, თუ რა დამოკიდებულებას ღინხეისა და საზოგადოთ სხვათა უცვლელიობის მოძღვრების სხვა მომხრეთა შესვლულებასა და დარჩინის და მის მოწაფეთა უფრო მოწინავე შესვლულებას შორის. განა შეიძლება ამას შემდეგ ჰეგელის აზროვნების «უმეცნიერობაზე» უბღობა!

მაგრამ ბ. მარკელს არ ესმის, თუ რატომ ეძახის ენგელსი მეტაფიზიკურს ღინხეის მსგავს შესვლულებათ ცხოველებისა და მეცნიერების სასეთა შესახებ. მისი აზრით სიტყვა: მეტაფიზიკა, მეტაფიზიკური—სულ სხვა რაღაცას ნიშნავს. მის გავანათლოთ ბ. კრიტიკისა¹⁶⁾.

რა არის მეტაფიზიკა? რა არის მისი საგანი? მის საგანს შეადგენდა კერძო წოდებული «უსათუობა», ანუ დაუსაზამობა (განუსაზღვრელი-აზსოლიუტური). ხოლო რა არის უმთავრესი განმასხვავებელი თვისება ამ უსათუობის, ანუ დაუ-

საზამობის, როგორც ამას გვასწავლიდა ძველი, კანტის წინა დროის ფილოსოფია? ეს უმთავრესი განმასხვავებელი თვისებაა უცვლელიობა. ეს არც სკეპტიკულია, რადგან უსათუო, უცვლელიობა განუსაზღვრელი, არ არის დამოკიდებული დროსა და ადგილის პირობათაგან. რომელნიც სასეს უცვლელს ეოველგვარ საგანს და მოკლებებს, ამიტომაც არც იცვლება იგი—(უსათუო). ძალიან კარგი.

ახლა განხილოთ, რა უმთავრესი განმასხვავებელი სახე აქვს იმ შემეცნებათ, რომელთა თანხმობით მოქმედებენ და მოქმედებენ ენგელსის მიერ მეტაფიზიკურებათ წოდებული პირობები ამ შემეცნებათა განმასხვავებელი თვისებაც უცვლელიობაში მდგომარეობს, როგორც ეს ჩანს ღინხეის შემეცნებათაგან სასეთა შესახებ. თავისებურათ ეს შემეცნებანიც განუსაზღვრელნი, «უსათუობის» არიან. მის მათა ბუნება თანაბრად «უსათუობის» შემეცნების ბუნებისა, რაც ძველი მეტაფიზიკის საგანს შეადგენდა. ამიტომ ჰეგელმა მეტაფიზიკური უწოდა ყველა იმ შემეცნებათ, რომელთაც ჰეგელს (მისი ტრამინოლოგიით) მსჯელობა. ე. ი. რომელნიც არიან უცვლელნი, ერთი-მეორისაგან მიუდგომელი ჯურღმულით განცალკევებულნი¹⁶⁾. რა ბ. მარკელი გაიკებს ჩემგან ამ მისთვის მოულოდნელს ასე ამბავს, თითონაც მისვდება, რომ ენგელსი არ ეოფილა პირველი მწერალი, რომელმაც ისმარა ტრამინები: «მეტაფიზიკური», «დიალექტიკური» ხვენ მიერ ცნობილის ახლანდელი აზრით. ასეთ ტრამინოლოგიას დასაწყისი მისცა ჯერ კიდევ ჰეგელმა.

ბ. მარკელი ცდილობს ენგელსს მარქსი დაუზიდავიროს. მას მოჰყავს მარქსის ციტატები საფრანგეთის მარქსიზმის ისტორიიდან. აქედან ჩანს მხოლოდ, რომ მარქსი აქ სიტყვას «მეტაფიზიკა» სმარობდა არა იმ აზრით და შინაარსით, რომელიც მე. ეს-ეს იყო ავსენი და რომელიც სასეთა ჰეგელს ენგელსს. მარქსი იქ მეტაფიზიკას უწოდებდა მთელ ნემცთა იდეალისტურ ფილოსოფიას. რასაკვირველია, ბ. მარკელი დღესასწაულობს მისი იფიქრით ასეთის ვითომდა წინააღმდეგობის აღმოჩენით. მისთვის გაუკებია, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ამ წინააღმდეგობას მარქსის განხილვი განვითარების ისტორიაში.

აი საქმე რაშია. ის ადგილება, რომელიც ბ. მარკელს მოჰყავს, შეადგენს იმ წიგნის ერთს თავს (დაბოლოს ის ცალკე დაბეჭდა), რომელიც დაწერილია მარქსის მიერ ენგელსის თანამშრომლობით, სახელწოდებით „Die heilige Familie oder kritik der kritischen kritik“ და რომელიც გამოვიდა ფრანგურტში მანხე 1845 წ. ამ წიგნის წერის დროს ჯერ კიდევ ცხოველი მოგონება იყო მარქსისათვის ჰეგელის იდეალიზმისაგან გათიშვა, ჩამოშორება და თვით ეს იდეალიზმიც მათი კიდევ საშიშ მტერს წარმოადგენდა. «რეალურ გუმანიზმს გარმანიაში,— ამბობდენ მარქსი და ენგელსი ნასენებ წიგნის წინასიტყვაობაში,— სპირიტუალიზმზე ანუ სპეკულიატივურ იდეალიზმზე საშიში მტერი აღარა ჰქვასო». ბრძოლის დროს მხელია უკიდურესობისაგან თავის დაცვა და თითქმის შეუძლებელია უსამართლოთ არ მოკუწარა მტერს.

¹⁶⁾ ასეთ შეხედულებათა ცხადო დასახასიათებლოთ მე მოვიყვანე ღინხეის აზრი სასეთა შესახებ. მაგრამ, რასაკვირველია, საზოგადოებრივ მეცნიერების ისტორიაშიაც არა ნაკლები (თუ მეტი არა) ცხადი მაგალითობა ამისი, მოიგონეთ ზემოთ თქმული განმანათლებლებზე და უტოპისტებზე. ჰეგელის ძველ მეტაფიზიკაზე შეხედულების გამოსარკვევით სასარგებლოა წაიკითხოთ შ1 პარაგრაფი მისი დიდი ენციკლოპედიისა.

¹⁵⁾ იხ. ჰეგელის მეოთხედი პარაგრაფი ეგრეთ წოდებულ დიდი «ენციკლოპედიისა» (ნაწ. პირველი).

ვერც მარქსი მოეჭვა სამართლიანთა ნემესთა იდეალიზმს. ის სასტიკათ მოეპყრა მეტაფიზიკას¹⁷⁾, რომელსაც უზიარებდა მატერიალიზმს. მაგრამ ბოლოს თვით შეამჩნია, რომ ნამეტანი მოუვიდა; მოაგონდა ნემესთა იდეალიზმის მეთოდოლოგიური ღვაწლი და მისვდა, რომ ძველი მატერიალიზმი, რომელიც გამოისატა სოფრანკეთის მეცნიერებულ საუკუნის მატერიალიზმში, ვერ იყო თავისუფალი ძველი მეტაფიზიკის ნაკლები ნაგებობა. მაშინ მან თავი ახება სიტყვა «მეტაფიზიკას» ხმარებას იმ აზრით, რა აზრითაც ხმარობდა „Die heilige Familie“-ში. ამ სიტყვას ის აქ უფრო სინამდვილით ხმარობს, ისე, როგორც ჩვენ ზევით ვხედავთ და რა აზრითაც ჰქვამდა მისთვის მას. სწორეთ ამავ აზრითაც ის სიტყვა ხსენებდა ბ. მარქსის მიერ მოყვანილ ენგელსის თხზულებებში. მას რაში მდგომარეობს ბ. მარქსის მიერ აღმოჩენილი უთანხმოება მარქსსა და ენგელსს შორის? მასში, რომ სიტყვა «მეტაფიზიკა» ისმარა მარქსმა „Die heilige Familie“-ში არა იმ აზრით, რა აზრითაც ენგელსმა ისმარა ის შესაძლებელია „Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft“-ში¹⁸⁾. ესაა და ეს. ეს ძალიან ცოტაა. მაგრამ ეს ცოტა კიდევ უფრო დამცირდება, თუ მოვიხსენებთ, რომ მეორმოცე წლებში თვით ენგელსი ხმარობდა სიტყვას მეტაფიზიკა იმ აზრით, რა აზრითაც მარქსი ხმარობდა მას მაშინ¹⁹⁾, ხოლო მესამოცდაათე წლებში (და ბევრათ უფრო ადრეც), მარქსმა იმავე აზრით იწყო მისი ხმარება, რა აზრითაც ენგელსი ხმარობდა მას დიურიუნგთან პოლემიკაში. ამის დასამტკიცებლათ, სხვათა შორის, საკმაოდ მიკუთხოთ იმ კრიტიკულ შენიშვნებზე შესახებ «ბუნების მეტაფიზიკათ მატერიალიზმისა», რომელსაც შესუდრია ბ. მარქსელი «გაპიტალის» პირველ ტომში და რომელმაც ის დიდათ გააბრაზა²⁰⁾. ეს შენიშვნები სწორეთ იმას აშუაგებენ, რასაც ენგელსი ძველი მატერიალიზმის მეტაფიზიკურ ელემენტს ეძახდა. მაგრამ, რადგან ეს არა პირდაპირი დამტკიცებაა და ბ. მარქსისათვის გაუგებარი დაჩვენა. მოვიყვანთ უფრო პირდაპირს საბუთს: წავინი „Herr Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft“-ი დაიწერა ენგელსის მიერ მარქსთან ერთათ მისივე თანამშრომლობით. ენგელსი არა ერთხელ აცხადებს იქ, რომ ეს აზრი მისი და მარქსის საერთო აზრია. ეს რომ ასე არ უფიქროს და ენგელსის აზრად მეტაფიზიკას სხვა უფიქროს, მარქსი. რასაკვირველია, იტყუოდა რასიმეს ამის შესახებ. მაგრამ მას არა უთქვამს-რა. მას მის მაშინდელ შესუდრებას სწულობთ არ ეწინააღმდეგებოდა ენგელსის მიერ ნაქმარი ტყუილები.

ხოლო იმ აზრის შესუდრე, რა აზრითაც წინათ მარქსი

და ენგელსი ხმარობდნ სიტყვას „მეტაფიზიკა“, საინტერესოა მათი გონებრივი განვითარების ისტორიის დასასახათებლათ, მაგრამ მასში რომ არაღწეწინააღმდეგობას ხედავდ და მეორმოცე წლების მარქსი მესამოცდაათე წლების ენგელსს დაუპირაღმდეგობდა — შეუძლია მხოლოთ იმას, ვისაც ან არ სურს ან არ შეუძლიან აწვითარნი მოფიქრება და აზრთვნება.

ბ. მარქსელი იმაზედაც ვაჭრობს, რომ ბევრნი და ღოკი ენგელსის აზრით მეტაფიზიკოსებიათ. მაგრამ ენგელსი მათ მეტაფიზიკოსებს ეძახის სწორეთ იმ აზრით, რა აზრითაც ის ლინნეისაც მასვე დაუძახებდა. ე. ი. იმიტომ, რომ ისინი არ ადგენ დიალექტიკურ შესუდრებას.

მართლთა იყო თუ არა ენგელსი? თუ არა, ბ. მარქსს უნდა გამოეშუარებინა ენგელსის შედგომად და ენგელსის ბეჭდის და ღოკის თიფლოსოფიის დიალექტიკური ხასიათი. მაგრამ ბ. მარქსელი ამას არ შერება იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ის არ იცნობს არც ბევრს, არც ღოკს²¹⁾, არც მეტაფიზიკას და არც დიალექტიკას. ის მითაც კმაყოფილია, რომ ხმაურობს იმ სიტყვების ხმარების გამო, რომელთა შინაარსი მისთვის გაუგებარი რჩება.

ღრთა გაკათათ. მეორე წერილში ჩვენ განვიხილავთ ამ «კრიტიკოსს» სხვა მხრით; მაგრამ ვერ შევძირებთ ვი, რომ ამ მისმა მეორე მხარემ უფრო სასამოგნო შთაბეჭდილება მოახდინოს თქვენზე. ვიდრე უკვე განხილულმა. პირველთ, ძალიან ვაშაობ, რომ მაშინაც, როგორც ასლა, მოვისმენთ რა მისი კრიტიკის ჭკუა ქუსილს, ამულებული ვიქნები განვი მეორე:

«როგორც ქუხს, ისე არ წვიმს-თქო!»
Item.

კავკასიის ფარმაცევტთა საზოგადო კრების გამო.
(მცირე შენიშვნა).

ოთხშაბათს, 27 ივნისს, მოხდა კავკასიის ფარმაცევტთა საზოგადო კრება, რომელსედაც აჩუქელ იქმნენ ერთი წლის ვადით საზოგადოების სხვა-და-სხვა თანამდებობაზე ასალი პირები. ეს კრება საუუდადებო იყო მოსამსახურე ფარმაცევტთა ცნაურებაში უფრო იმით, რომ საზოგადოების ათი წლის აწსებობაში, რამდენათაც ვიცნოთ, მხოლოთ ამ კრებაზე გამოიხინეს მოსამსახურე ფარმაცევტებმა შესაფერი მომხადება და ტაქტიკა. როგორც ზემოთ ვთქვით, საზოგადოება ათ წელიწადზე მეტად რაც აწსებობს (დაარსდა 1890 წ.); მის წევრებათ ითულებიან როგორც აფთექრები, ისრე მოსამსახურე ანუ მუშა ფარმაცევტებიც. ამ ხნის განმავლობაში აფთექრები თითქმის ყველს თანამდებობაზე იჩუქდნენ თავიანთ თავს და ისე მიჭყვადათ საზოგადოების საქმე. როგორც ეს მათ ხეზადათ, როგორც ყველს საზოგადო დაწესებულებას, ისე ფარმაცევტთა საზოგადოებასაც აქვს, რასაკვირველია, წესდება რომლითაც საზოგადოების გამკენი უნდა ხელმძღვანელობდნ, მაგრამ კავკასიის ფარმაცევტთა საზოგადოების გამკენი, დღემდის მკურებს არას დავიდედენ და წესდებას სან იქით უხადდენ თავს და სან აქეთ, ე. ი. საითკენაც ეს საჭირო იყო მათთვის. ვინიცობას მოსამსახურე ფარმაცევტი ხმას აღმდლებდა მათ წინააღმდეგ, გამკე ბუმერკასები აგრძნობინებდენ «პოტესტანტს», რომ ი: გამკეებული იქნება თუ საზოგადოებდან არა. აფთექრიდან მაინც, სწდა ფარმაცევტი მსახურება. აფთექრიდან გამკეება ვი იგივე საზოგადოებდან გამკეებას ნიშნავდა. მუშა ფარმაცევტებიც თითქო დაწმუნდნენ, რომ «ადების» წინააღმდეგ ხმის ამოდება ამაოა, და ან თი-

17) ამის მიზეზი იყო ის გარემოება, რომ თვით ჰეგელი, რომელმაც ისე შევნიშნათ გამოაშუარავა ძველი მეტაფიზიკის ბუნება, ამბობდა, უმეტაფიზიკობა მაინც არ შეიძლება და ცდილობდა შეემუშავებინა ახალი, რომელიცაც, მისი აზრით, შეეძლო, განთავისუფლებულიყო ძველ ნაკლებიან. ის პირდაპირ ამბობდა, რომ თიფლოსოფიის დიალექტიკური ელემენტი უნდა შეივსოს მეტაფიზიკურით. ჰეგელის იდეალიზმი ამ ორ ელემენტისაგან შესდგებოდა, და როცა მარქსი მას მეტაფიზიკას ეძახდა, სახეში ჰქმონდა არა დიალექტიკური, არამედ მისი მეტაფიზიკური ელემენტი.
18) ამ წიგნიდან არის ამოღებული ზემოთ მოყვანილი დახასიათება მეტაფიზიკურ და დიალექტიკურ შესუდრებათა.
19) იხ. წიგნი „Die heilige Familie“, რომელიც, როგორც ვთქვით, დასწერა მარქსმა ენგელსის თანამშრომლობით.
20) თუ რამდენათ სასაცილოა ეს სიბრაზე, ამის შესახებ მოვილაპარაკებთ ერთ-ერთ შემდეგ წერილში.

21) ღოკის შესახებ ჩვენ ვილაპარაკებთ შემდეგ წერილში, სადაც დაგინატვით, თუ რა ცუდათ გაუგია ბ. მარქსს ღოკი.

თონ ანებებდენ თავს «საზოგადოებას» ან და შექცნდნათ «უხმოთ» საწევრო ფული...

როცა, 1899—1900 წ. სრულიად რუსეთის ფარმაცევტოთა კრება უნდა მომხდარიყო მოსკოვში, რომელსედაც მოსამსახურე ფარმაცევტოებსაც ნება დართო დაწერბულიყვნენ და თავიანთ მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე ემცადნინათ, შეიქმნა ერთი მხადება ფარმაცევტოთა საზოგადოებებში, რომელთა რიცხვი რუსეთში I-მდეა. ვაკასიის ფარმაცევტოთა საზოგადოებაც არ ჩამოიწა სხვებს და გაიმართა აფთექრებთა და მოსამსახურე ფარმაცევტოთა «შეერთებული» კრებები. მოგასსენებათ, ინტერესთა წინააღმდეგობა ბადებს «აზროთა წინააღმდეგობასაც» და აი შეიქმნა ერთი «აზროთა შეტაკება» და ვაი-უშველებელი: მუშა ფარმაცევტოები თხოულობდენ «სიესდზე» წასადგენ მოსსენებებში შეტანილიყო მათი მდგომარეობის გასაუმჯობესებელი პირობები, აფთექრები კი ცდილობდენ ყურიც არ ეთხოვებინათ მუშა-ფარმაცევტოთა «პეტრეწიისათვის», და შეამდგომლობდენ საფთქიქო ტექსა აიწიოს მადლსაო. შემდეგ ბერძნ «კამათისა», ასე იყო თუ, ასე. «შეთანხმდენ» მოწინააღმდეგენი, და როცა მოსამსახურე ფარმაცევტოები დამშვიდდენ და თავიანთ «სასლში» დაბრუნდენ, აფთექრებმა უქნეს «აბრუნდი» «შეერთებული» კრების შედგენილ მოსსენებს და თავიანთ «საკუთარ» შედგენილ მოსსენებს «ატყუდრეს» თავი მოსკოვში. მოსსენებსაც ზედ მიაყოლეს მათი ბაიარტარი. აწ უკვე განსაკრებელი სამხედრო ფარმაცევტოთა ასკრუემსკი, რომელსაც უნდა დაერკვა ინტერესი თავიანთ მარწმუნებელთა. — აფთქაქართა ინტერესების დარკაში ერთობ გადატკობა ცხონებულმა ინტერესებში, მისთვისაც დიწსეულათ გაკიცხულ იქმნა მუშა-ფარმაცევტოებისაგან მოსამსახურე ფარმაცევტოებისკე სპეციალურ ჟურნალ «Фармацевтический Вѣстникъ»-ში. ამ გაკაცხვამ ასტრეს აურ-საურთა «საზოგადოებაში. საზოგადოების სეკრეტარმა ბ.ნმა იაკუბოვიმმა წინადადება შეიტანა «მაგზე წერისა» საზოგადოებიდან გამოსარიცხვასაც კი, მაგრამ გამკრობის სხვა წერებმა უთხრეს ეს «ნამეტანია» იქნებათ და უარესი არ მოკავიადესო... დანებეს გამორიცხვას თავი. ბ.ნი იაკუბოვი, ეს ახიარბული სეკრეტარი საზოგადოებისა, რომელიც ოთს წელიწადს იყო ამ თანამდებობაზე, ასე გაკაცნიერდა ამ ბოლო დროს, რომ წესდებას უურადდობასაც არ ქეკრდა და როგორც უნდოდა ასე განაკება კანცელაციის საქმეს: პროტოკოლებს ადგენდა თავის ჭეუხზე, კრებებს ნიშნავდა თავის «ქეიფზე» და სხვ.

სეკრეტარის ამ გეკრმა თვით-ნებობამ გამოიწვია მოსსენების შეტანა საზოგადოებაში, საზოგადოების წერის სადრომ მამადაძისაგან. თავის მოსსენებაში აკტარი ბრანსადებს სეკრეტარს, წესდების ზოგიერთ მუხლებს დაწვევებში, პროტოკოლების დამახინჯებაში და სხვ. პირველათ ამ მოსსენებსაც «აბრუნდი» მოუნდომეს, მაგრამ ეს რომ კერ მანსერეს, ვაკასიურეს მისი წაკი სხვა. 22 მარტს (1901 წ.) მოიგ კრებაზე წავითსულ იქმნა ბ.ნი მამადაძის მოსსენება. ბ.ნი იაკუბოვი შეცდა ემართლებინა თავი, გამოექმაცა მას თავმჯდომარე ოტტენი, მაგრამ პროტოკოლების დამახინჯებაში და კრებების ურიგოთ დანიშვნაში კრებამ დამნიშვეთ სცნო მანერც ის და დაადგინა შეტანილ იქმნას ოქმში ბ.ნი იაკუბოვიის «თავისებური» საქციელი.

27 ივნისს დანიშნული იყო საზოგადო კრება. ამ კრებაზე ვერ წავითსულ იქმნა. ხვეულებისამებრ, ოქმი წინადადებული კრებისა, ოქმიდან გტუობილობთ, რომ ბ.ნი სეკრეტარს თავისი სელათვე შეუტანია ოქმში თავისი დანაშაული, თანახმით მორიგი კრების დადგენილებსა. ოქმის წავითსის შემდეგ, სანამ კრების უარს შეუდგებოდენ, ბ.ნმა იაკუბოვიმმა თქვა «რეხი», რომელშიაც ქო თავმჯდომარე ოტტენი და

ურხია კრებას კიდევ ის ავირნიოთო. მე გამოცდებულყვენიყვიცო, რომ უკლა თავმჯდომარე ერთი არ არისო და სხვა. მაგრამ ეს მას არ დაუჯერეს, უყარეს კერქი და ჩამოაბრძინეს ოტტენი. შემდეგ თავმჯდომარის და მისი ამხანაგის ახრევისა, რიგი მიდგა სეკრეტრის ასახვეათ, ამ დროს ბ.ნმა ყოფილმა თავმჯდომარემ თქვა «რეხი», რომლითაც კქს გასეშე დაუენს ვითსვა ძეული სეკრეტრის ასახვეათ. გვეყრს შენი ბ.ნიო თავმჯდომარეკე. მაგრამ «ბოლო კი გვეკვირვებსო». უყარეს კერქი ბ.ნი იაკუბოვიის და მიილო. ერთი თეთრთი, დანახენი შავი. ვნასოთ შემდეგ რს ქეება და წერეულს კი მოსამსახურე ფარმაცევტოებმა გაიმარჯვეს.

Ignotus:

წერილი რედაქციის მიმართ.

ბ.ნი რედაქტორო! მე სამედიცინო სამართალში ვიწკვი ბ. სოლომონ ჭეიშვილს; ის კი საზოგადო კრებას ნიშნავს მოსამართლეთ. სწორეთ მაგას ქვია ის «წილადობილა», რომელსაც მე ვემლოდი. დიდი იმედი ქმნიბია ბ. ჭეიშვილს საღისი. რაც მე უკვე აღნიშნე ერთსელ. მე კი ნაკლებ ვენდობი საღისის მართლ-მსჯეულებს. სოლო რაც შეეხება ვანბიმის გადიდებას («ნეტკე მეტი ეთქვაო») — სამომავლოთ ვუთახნებო: ასი მანეთი იუოს, სოლო ნასვეარი ამ ფულისა გადაერეს ორ ასახელ სტუდენტს: კირილე ნინიძეს და ვერემ თალავკაძეს, საქმე გამოიკვეს საზოგადო კრებაზე, სოლო თვით სამართალში ხელი არ უნდა ქმნდეს არც საზოგადოებას და არც ბიბლიოთეკის «არ არსებულ წევრებს».

ხილისთავი. 26 ივნისი. მოსე ნინიძე.

* რადგანაც საგანი საქმარისათ გამოიკვეა, ამიზომ ჩვენ ვსპობთ ამის შესახებ კვეალში ყოველგვარ სჯაბასს. რედ.

რედაქტ. გამომც. ან. თ. წერეთლისა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი .

- თფილისის კერძო სამკურნალო მკურნალის მ. გელმანიშვილისა (კუუბ, ნიკოლოზის ქ., სახლი საგინაშვილისა, № 21). ტელეფონი № 217. ავადმყოფებს იღებენ ყოველ-დღე, კვირა დღეებს გარდა დღით: გ. ი. ჭეიშვილი — კბილის სნეულებანი, 8—10 საათ. მისიელ გედეკანიშვილი — ნერვებისა და წამლობა ელექტრონით — 9—10 საათ. გ. გ. მალაშვილი — შინაგანი 10—11 საათამდე, სამშობათობით და ხუთშობათობით. ნ. ა. მელინი — ყურისა, ყელისა და ცხვირისა — 11—12. ი. პ. ახალშენიშვილი — კბილის სნეულებანი 10—12. ა. ნ. შატლოვი — თვალისა, 11—12 საათ. ექიმი ქალი მ. ს. ბაქრაძე — ბავშვებისა, 11—12. დ. ა. გედეკანიშვილი — ნერვებისა და შინაგანი, 1—2. კ. ლ. მარკვეივი — საქირურგო, 1 1/2—1 1/2 საათ. სამშობათობით 3—2. ი. დ. ბეგთბეგოვი — სიფილისისა, კანისა და საშარდესი 1 1/2—2 საათ. ს ა ღ ა მ ო თ ი : ი. ნ. თუმანიშვილი — დედათა სნეულებანი, 5—6. ა. ა. ბელოგოლოვი — შინაგანი (სტომაქის ავადმყოფობანი) და მიკრო-ქიმიური გამოკვლევანი, 5—6 საათ. გ კ ი რ ა ო ბ ი თ : გ. გ. მალაშვილი — შინაგან ავადმყოფ., 10—12. სამკურნალოს აქვს საწოლი ოთახები. ფისი რჩევი-დარიგებისა 50 კ., ოპერაციები — მორიგებით. კრაოტი 4 მ. დღე და ღამეში. ერთი კრაოტი ღარიბთათვის უფასოა.